

MATKALLA KIELEN KEHITYKSEEN - MENETELMÄOPAS PERHEILLE

Keinoja noin 3-vuotiaan lapsen kielellisen kehityksen vahvistamiseen
isien osallisuudessa varhaiskasvatuksen kontekstissa

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Lahdensivun kampus, sosiaalialan koulutus

Syksy 2016

Iida Lehtonen & Satu Myllymäki

Sosiaalialan koulutusohjelma
Lahdensivun kampus

Tekijät lida Lehtonen ja Satu Myllymäki **Vuosi** 2016

Työn nimi **Matkalla kielen kehitykseen – menetelmäopas perheille**
Keinoja noin 3-vuotiaan lapsen kielellisen kehityksen vahvistamiseen isien osallisuudessa varhaiskasvatuksen kontekstissa

---

TIIVISTELMÄ

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli löytää erilaisia menetelmiä noin 3-vuotiaan lapsen kielellisen kehityksen vahvistamiseksi. Halusimme tuoda esille isien näkökulmaa lastensa kehitykseen, joten toteutimme opinnäytetyön kolmivaiheisena isä–lapsi-toimintana, jossa isät pääsivät osallistumaan erilaisiin pedagogisiin toimintoihin, keskustelemaan niistä sekä suunnittelemaan juuri omalle lapselleen sopivaa toimintaa. Näiden tapaamisten pohjalta kehitimme menetelmäoppaan perheille, mikä sisältää viisi erilaista ja erimittaista pedagogista toimintaa, joiden lisäksi oppaasta löytyy vinkkejä kielelliseen kehitykseen arjessa.

Opinnäytetyö toteutettiin varhaiskasvatuksen kontekstissa yhteistyössä Kanta-Hämeessä sijaitsevan yksityisen päiväkodin kanssa. Kohderyhmä muodostui omien kiinnostuksen kohteidemme perusteella, jonka lisäksi myös pohdimme yhdessä päiväkodin johtajan kanssa, ketkä hyötyisivät parhaiten tällaisesta projektista. Työstämme kiinnostui neljä perhettä, joista lopulta kaksi osallistui toimintaamme.

Tietoperustana olemme avanneet pedagogisen varhaiskasvatuksen periaatteita, lasten ja vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa, sekä sosiaalipedagogista orientaatiota varhaiskasvatuksessa. Lisäksi olemme keränneet lapsen kielellisestä kehityksestä kohderyhmän ikähaarukkaan pohjaten, jonka yhtenä osana toimme esille kodin ja varhaiskasvatuksen merkitystä kielellisessä kehityksessä.

Menetelmäoppaasta kerättiin palautetta niin projektiimme osallistuneilta izeiltä kuin varhaiskasvatuksen henkilökunnaltakin. Palautteet ovat olleet pääosin positiivisia, ja etenkin varhaiskasvatuksen henkilökunta oli sitä mieltä, että he voisivat hyödyntää opasta työssään.

Avainsanat Varhaiskasvatus, kielellinen kehitys, isät, osallisuus

Sivut 59, josta liitteitä 24 sivua.

Degree Programme in Social Services
Lahdensivu Campus

Authors Iida Lehtonen and Satu Myllymäki **Year** 2016

Subject **On a trip to linguistic development – a methodological guide for families**
Methods for strengthening the linguistic development of a 3-year-old child by father's participation in early education

---

ABSTRACT

The purpose of this practice-based thesis was to find different methods for strengthening the linguistic development of a 3-year-old child. We wanted to bring up fathers' viewpoint of their children's development. Therefore, we arranged father-and-child-activities where the fathers got to participate in different activities with their children, talk about the activities and plan their own activity specifically suited for their own child. From these activities, we created a methodological guide for families, which includes five different pedagogical activities and some tips on how to strengthen linguistic development on daily basis.

This thesis was carried out in co-operation with a private day-care centre located in Kanta-Häme. The target group was formed based on our own points of interests. In addition, we also discussed with the day-care centre's manager about the families and who would benefit the most out of this kind of project. There were four families that were interested in participating in our project, of which two families participated.

The theoretical background comprises the principles of pedagogical early education, child's and parents' involvement in early education and social pedagogical orientation in early education. It also discusses children's linguistic development, focusing on the specific age range of the target group. Home and early education play an important role in the linguistic development.

Comments and feedback on the methodological guide were collected. The feedback was collected from both fathers who participated in the activities and the kindergarten teachers. The feedback has mostly been positive and especially the kindergarten teachers thought they could use the guide in their work.

Keywords Early education, linguistic development, fathers, participation

Pages 59 pages including appendices 24 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	VARHAISKASVATUKSEN TAVOITTEET JA KONTEKSTI.....	3
2.1	Pedagoginen varhaiskasvatus	3
2.2	Kasvatusyhteistyö ja osallisuus varhaiskasvatuksessa.....	5
2.3	Sosiaalipedagoginen orientaatio varhaiskasvatuksessa	6
3	LAPSEN KIELELLINEN KEHITYS	9
3.1	Lapsen kielellinen kehitys toisen, kolmannen ja neljännen ikävuoden aikana	10
3.2	Kodin ja varhaiskasvatuksen vaikutus lapsen kielelliseen kehitykseen	12
4	AIHEALUEESEEN LIITTYVIÄ AIEMPIÄ TUTKIMUKSIA.....	15
5	OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TARKOITUS	17
6	MENETELMÄOPPAAN LUOMINEN YHTEISTYÖSSÄ ISIEN KANSSA.....	18
6.1	Lorut ja loruleikit osana pedagogista toimintaa	19
6.1.1	Lorut ja loruleikit lähtökohtana pedagogiselle toiminnalle	19
6.1.2	Pedagogisen toiminnan toteuttaminen loruleikein	22
6.2	Pedagogisen toiminnan suunnittelu isien osallisuudessa.....	24
6.2.1	Suunnitelma pedagogisten toimintakokonaisuuksien ideointikeskustelun pohjalla.....	24
6.2.2	Pedagogisten toimintakokonaisuuksien ideointia	25
6.3	Pedagogisten toimintakokonaisuuksien reflektointi	26
6.3.1	Pedagogisten toimintakokonaisuuksien reflektointiin perustuva suunnitelma.....	26
6.3.2	Pedagogisten toimintakokonaisuuksien reflektoinnin toteutus	27
6.4	Pedagogisten toimintakertojen pohjalta luotu menetelmäopas.....	29
7	POHDINTA.....	32
	LÄHTEET	34

Liitteet

Liite 1	Menetelmäopas
Liite 2	Esite vanhemmille
Liite 3	Lupa- ja aikataululomake

1 JOHDANTO

TAHTO

Isättömiä lapsia ei ole.
Eikä äidittömiä.
Lapsettomia isiä kyllä.
Ja äitejä.
Mutta jokaisella lapsella
on isä.
Jossakin.
Jokainen kantaa sisällään
sitä osaa joka on isästä.
Tahtoi tai ei.
Lapsestaan voi luopua.
Isästään ei.
Tahtoi tai ei.

Minun isäni (Seppänen 2002.)

Nykypäivän isälle asetetaan paljon vaatimuksia sekä perheen sisältä, että ulkomaailmasta. Nykypäivän vanhemmuuskäytäntöjen tavoitteena ja ohjenuorana toimii jaettu vanhemmuus, jossa isä nähdään lapsesta huolehtivana toisena vanhempana. On tutkittu, että jaetun vanhemmuuden diskurssiin ovat sitoutuneita paitsi vanhemmat myös perheitä tukevat eri alojen asiantuntijat. (Mykkänen 2012.)

Mykkänen (2012) toteaa, että tämän päivän ihanneisä osallistuu lasten harrastuksiin ja käy ruokakaupassa sekä päiväkodin kasvatuskeskusteluissa, ja tähän kyseiseen malliin miehiä verrataan, olivat he sitten potentiaalisia ehdokkaita, tulevia tai jo olevia isiä. Sitoutuneen isän tavoitteena on kuitenkin tukea lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia eli täyttää niin lapsen psyykkiset ja fyysiset tarpeet kuin olla myös emotionaalisesti lapselle läheisyyttä ja tukea antava toinen vanhempi.

Mykkäsen (2012) mukaan isyyteen sitoutuminen on ennen kaikkea päivittäistä vuorovaikutusta lapsen kanssa, sitä, että isä on lähellä ja saatavilla, sekä vastuun kantamista. Yhä useampi isä haluaakin esimerkiksi olla mukana suunnittelemassa lapsenhankintaa, jäädä isyys- ja vanhempainlomille sekä hakea huoltajuutta avioeron jälkeen. Isyys ei tänä päivänä jää enää samalla tavalla äitiyden varjoon, vaikka taka-alalla pysytteleväminen kuuluukin edelleen miesten kokemusvarastoon.

Osallistuvan isyyden merkitystä lapsen kasvulle ja kehitykselle, parisuhteelle sekä koko perheen hyvinvoinnille korostetaan monissa tutkimuksissa. On todettu, että isän läsnäololla on suuri merkitys lapsen sosiaaliselle kehitykselle sekä sukupuoli-identiteetin muotoutumiselle. Isäksi tulo on myös miehelle yksi elämän käännekohta, joka voi muuttaa elämän suuntaa monin eri tavoin. On esimerkiksi havaittu, että isättömyys lisää erityisesti poikalasten väkivaltaisuutta. Myös isä–lapsi-kiintymyssuhteella ja vuorovaikutuksen laadulla on huomattu olevan merkitystä niin isän kuin lapsen psyykkiselle hyvinvoinnille. (Mykkänen 2012.)

Mykkäsen (2012) mukaan isyys tukee myös miehen sukupuoli-identiteettiä, ja isäksi tuleminen voi tuottaa sellaisia positiivisia tunteita ja elämän tarkoitusta, joita ei ole ennen kokenut. Isyys voi myös vahvistaa miehen itsetuntemusta. Lisäksi on havaittu, että monet miehet ovat ottaneet enemmän vastuuta henkilökohtaisesta hyvinvoinnistaan ja terveydestään isyyden myötä taatakseen olemassaolonsa perheen parissa.

Kielellinen kehitys nousi opinnäytetyön keskeiseksi teemaksi sen kiinnostavuuden ja ajankohtaisuuden takia. Kielellinen kehitys on noussut esille useaan otteeseen niin mediassa kuin kasvatuksessa, sillä lasten kielellisen kehityksen ongelmat ovat lisääntyneet viime aikoina. Lisäksi kohderyhmämme on otollisessa vaiheessa kehityksessään kielellisen kehityksen näkökulmasta.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on löytää erilaisia menetelmiä ja työkaluja lapsen kielelliseen kehityksen vahvistamiseen. Opinnäytetyö on toteutettu isien osallisuudessa varhaiskasvatuksen kontekstissa. Menetelmien etsiminen haluttiin toteuttaa isien osallisuudessa, jotta myös heidän ajatuksensa lapsensa kehityksestä saataisiin tuotua esille. Tästä syntyi ajatus isä–lapsi-toiminnasta, jossa isät pääsisivät sekä näkemään erilaisia kielellisen kehityksen vahvistamisen menetelmiä, että suunnittelemaan itse lapsellensa sopivaa toimintaa.

Järjestetyn toiminnan pohjalta luotiin menetelmäopas (liite 1), jonka tarkoituksena on toimia työkaluna perheille. Kuitenkin, koska oppaassa käytetyt menetelmät ja toimintakokonaisuudet ovat hyvin universaaleja, sitä voidaan hyödyntää myös varhaiskasvatuksessa työntekijöiden toimesta. Oppaan luotettavuuden kannalta olemme keränneet siitä palautetta kahdelta lastentarhanopettajalta sekä projektiimme osallistuneilta perheiltä oppaan sisällöstä ja sen käytettävyydestä.

Opinnäytetyön tietoperusta koostuu varhaiskasvatuksen kontekstista sekä lapsen kielellisestä kehityksestä. Olemme avanneet pedagogisen varhaiskasvatuksen periaatteita, lapsen ja vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa sekä sosiaalipedagogisen orientaation näkökulmaa varhaiskasvatuksessa. Lapsen kielelliseen kehitykseen liittyvä tietoperusta painottuu

opinnäytetyön kohderyhmään eli noin 3-vuotiaisiin lapsiin. Lapsen kielellisen kehityksen tietoperustassa kerrotaan myös kodin ja varhaiskasvatuksen merkityksestä kielelliseen kehitykseen.

Opinnäytetyössämme tarkastellaan aluksi opinnäytetyön kontekstia eli varhaiskasvatusta, jonka jälkeen kuvataan lapsen kielellistä kehitystä. Tietoperustan jälkeen työssämme käsitellään opinnäytetyön tavoitetta ja tarkoitusta, minkä jälkeen kuvataan perheiden kanssa tehtyä yhteistyötä. Työmme tuotosta, palautetta projektista ja toiminnasta sekä omaa toimintaamme projektimme osalta käsittelemme ja pohdimme opinnäytetyömme loppuosassa.

2 VARHAISKASVATUKSEN TAVOITTEET JA KONTEKSTI

Tämä luku käsittelee tietoperustaamme varhaiskasvatuksen kontekstiin. Kerromme varhaiskasvatuksesta niin yleisellä kuin määrittämällä tasolla kuin myös pedagogisella tasolla. Lisäksi olemme huomioineet lapsen ja vanhemman osallisuuden varhaiskasvatuksessa, sillä toteutimme projektimme liittyvän toiminnan nimenomaan isien osallisuudessa. Avaamme myös sosiaalipedagogista orientaatiota, sillä se määrittää hyvin pitkälle sosionomin työtä. Lisäksi osallisuus on tärkeä käsite sosiaalipedagogiikassa, joten tuntui luontevalta ottaa opinnäytetyöhömmme mukaan myös sosiaalipedagoginen näkökulma.

2.1 Pedagoginen varhaiskasvatus

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016, 20) pedagogiikka perustuu arvoperustaan, lapsikäisyyteen, lapsuuteen sekä oppimiseen. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen kasvatukseen ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattikasvattajien toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa. Pedagogista toimintaa toteutetaan lasten kanssa varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja oppimisympäristöissä.

Pedagogisen toiminnan tarkoituksena on edistää lapsen hyvinvointia sekä vaikuttaa suotuisasti hänen oppimiseensa ja kehitykseensä. Varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa pedagoginen painopiste edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä varhaiskasvattajien yhteistä ymmärrystä lasten oppimisen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämisestä parhaalla mahdollisella tavalla. (Opetushallitus 2016, 20.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016, 21) muistutetaan, että pedagoginen varhaiskasvatus on aina suunnitelmallista ja tavoitteellista. Tämä edellyttää syvää tietoisuutta lapsen kokonaisvaltai-

sesta kehityksestä ja oppimisesta sekä eri kasvatusteorioista, jotka ohjaavat esimerkiksi toiminnan suunnittelua sekä toimintakulttuurin kehittämistä. Pedagogisella toiminnalla tarkoitetaan niitä kasvattajien ammattikäytäntöjä ja menetelmiä, joiden avulla he työskentelevät kasvatuksen, opetuksen ja hoidon tilanteissa.

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan ydin on moninainen ja tavoitteellinen vuorovaikutus lasten ja kasvattajien välillä. Jotta hyvinvointia edistävä kehitys ja oppiminen toteutuvat, on tärkeää, että lapsista välitetään aidosti, heidän mahdollisuuksiinsa uskotaan sekä heidän myönteisen minäkäsityksensä muodostumista vahvistetaan. (Opetushallitus 2016, 21.)

Vuorovaikutuksen perustana ovat tasa-arvo ja vastavuoroisuus, vaikka kasvattajalla on suhteessa aina myös sekä valta että vastuu. Kasvattajien tietoisuus omasta roolistaan ja tehtävistään mahdollistavat lapsen aktiivisen toimijuuden sekä osallisuuden toteutumisen. Varhaiskasvatus on kasvattajien, huoltajien, lasten ja ympäristön vuorovaikutusta, jossa kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kolminaisuus muodostaa eheän kokonaisuuden. Kasvatus, opetus ja hoito näkyvät eri toimintamuodoissa eri-ikäisten lasten kanssa toimiessa. (Opetushallitus 2016, 21.)

Varhaiskasvatuslaissa (2015/580) varhaiskasvatus nähdään kasvatuksen, opetuksen ja hoidon suunnitelmallisena ja tavoitteellisena kokonaisuutena, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatuslain (2015/580) 2 a §:ssä on asetettu varhaiskasvatukselle kymmenen tavoitetta. Varhaiskasvatuksen tulee näiden tavoitteiden mukaisesti taata jokaisen lapsen kehitysvaiheen mukainen kokonaisvaltainen kasvu ja kehitys sekä hyvinvointi. Nämä tukevat edellytyksiä kaikelle oppimiselle, edistävät ennen kaikkea elinikäistä oppimista sekä auttavat toteuttamaan koulutuksellista tasa-arvoa. Laki takaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteeseen ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa sekä mahdollistaa lapsen myönteiset ja rikkaat oppimiskokemukset.

Lain tarkoituksena on edellä mainittujen lisäksi varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, turvallinen ja terveellinen varhaiskasvatusympäristö. Varhaiskasvatusympäristön tulee kehittää lapsen vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja, edistää lapsen toimijuutta omassa vertaisryhmässään sekä ohjata lasta eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen. Varhaiskasvatusympäristö toimii yhdessä lapsen sekä hänen vanhempansa tai huoltajansa kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseksi sekä tukee lapsen vanhempaa tai huoltajaa kasvatustyössä. (Varhaiskasvatuslaki 2015/580.)

Pedagoginen varhaiskasvatus on opetuksen, hoidon ja kasvatuksen ehyt kokonaisuus, jota tapahtuu lain määrittämässä kasvatusympäristössä. Pedagogisessa varhaiskasvatuksessa keskeisessä osassa ovat sen suunnitel-

mallisuus ja tavoitteellisuus sekä kasvattajien, lapsen, hänen vanhempansa tai huoltajansa ja ympäristön välinen tasa-arvoinen vuorovaikutus. Pedagoginen varhaiskasvatus sisältää monipuolista pedagogista toimintaa, minkä tarkoituksena on edistää lapsen parasta, hänen oppimistaan ja kasvamistaan sekä huolehtia hänen tarpeistaan. Pedagogisuus edellyttää asiantuntemusta niin lapsesta ja hänelle mieluisista tavoista oppia ja toimia, kuin käytettävistä menetelmistä ja tietoperustasta.

2.2 Kasvatusyhteistyö ja osallisuus varhaiskasvatuksessa

Lapselle oma perhe on ensimmäinen ja samalla tärkein kasvuympäristö. Myöhemmin varhaislapsuudessa päivähoidosta muodostuu usealle lapselle merkittävä kasvuympäristö. Jotta lapsen tasapainoinen kehitys olisi turvattu, hänen päivänsä tulisi olla eheä ja yhtenäinen. Tämä onnistuu eri kasvuympäristöjen välisen yhteistyön myötä. (Karling, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 2008, 295–296.)

Tätä yhteistyötä on kutsuttu varhaiskasvatuksessa kasvatuskumppanuudeksi, mutta nykyään se tunnetaan nimellä kasvatusyhteistyö. Kaskelan ja Kekkonen (2006, 20.) mukaan se on vanhempien ja päiväkodin vuorovaikutuksellista, tasavertaista yhteistyötä lapsen parhaan mahdollisen kasvatuksen ja kehityksen saavuttamiseksi. Tästä vanhempien ja päiväkodin välisestä kumppanuudesta käytetään myös ilmausta päiväkodin ja kodin jaettu kasvatustehtävä.

Kasvattajien ja huoltajien välinen yhteistyö perustuu lapsen tarpeisiin, jolloin toimintaa ohjaavat lapsen edun ja oikeuksien toteuttaminen. Yhteistyön tavoitteena on, että kasvattajat ja huoltajat tietoisesti sitoutuvat toimimaan yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Luottamuksen rakentaminen, kaikkien osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus toisiaan kohtaan ovat yhteistyön lähtökohdina. Yhteistyössä huomioidaan jokaisen perheen yksilölliset tarpeet. Lisäksi yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä, ja se voi ilmetä eri muodoissa lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää kaikkien osapuolten aktiivisuutta. (Opetushallitus 2016, 32-33.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016, 32-33) kerrotaan, että kasvattajien ja huoltajien on myös tärkeää jakaa lapsen päivittäisiä kokemuksia. Kannustavat ja myönteisesti lapsen kehitystä ja oppimista kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus tutustua ja osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja tavoitteiden suunnitteluun sekä sen kehittämiseen yhdessä kasvattajien ja lasten kanssa. Kasvattajien tehtävänä on keskustella yhteiseen kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, näkemyksistä ja vastuista huoltajien kanssa.

Yhteistyö huoltajien kanssa korostuu lapsen kehityksen ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Yhteistyön yksi keskeinen tavoite on edistää myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien välinen

yhteistyö ja verkostoituminen vahvistavat yhteisöllisyyttä ja ovat kasvattajien työn tukena. Vuorovaikutteinen toimintakulttuuri sekä kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat merkittäviä asioita yhteistyön ja yhteisvastuullisen kasvatuksen toteuttamisessa ja edistämisessä. (Opetushallitus 2016, 32-33.)

Lasten osallisuuden ja kuulluksi tulemisen kokemusta kaikessa toiminnassa tukee Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti (Opetushallitus 2016, 30) toimintakulttuuri. Kasvattajien yhtenä tärkeänä tehtävänä on varmistaa, että jokainen lapsi saa ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään. Lasten ideat iästä riippumatta tulee ottaa huomioon toiminnassa. Näiden asioiden mahdollistumiseksi toimintatapoja ja rakenteita on tietoisesti kehitettävä.

Osallisuuden toteuttamisessa on tärkeää, että sekä lapset että huoltajat osallistuvat toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoisuuden periaatteet ohjaavat varhaiskasvatusta. Myönteinen ja kannustava vuorovaikutus tukee lapsen identiteetin ja itsetunnon muodostumista ja niiden kehitystä. (Opetushallitus 2016, 30.)

Varhaiskasvattajien ja vanhempien välinen kasvatusyhteistyö on äärimmäisen tärkeää varhaiskasvatuksessa. Sen avulla varmistetaan, että kasvattajilla on yhtenevä linja lapsen kasvatuksessa, hoidossa ja opetuksessa, ja että kaikilla on halu edistää lapsen parasta. Kasvatusyhteistyössä tärkeiksi nousevat kuuntelu, kunnioitus, dialogi ja luottamus. On erittäin tärkeää huomioida sekä lapsen että vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa, ja varhaiskasvattajan onkin tietoisesti kehitettävä tähän toimintatapoja ja rakenteita.

2.3 Sosiaalipedagoginen orientaatio varhaiskasvatuksessa

Tässä luvussa avaamme sosiaalipedagogiikkaa ja sen orientaatiota varhaiskasvatuksessa, sillä opinnäytetyöhömmä liittyvä toiminta pohjautuu osallisuuteen, joka on tärkeä käsite myös sosiaalipedagogiikassa. Sosiaalipedagoginen orientaatio on myös merkittävä osa sosionomin osaamiskenttää.

Kurki (2001, 112) on kirjoittanut Karilan, Kinoksen ja Virtasen toimittamassa teoksessa sosiaalipedagogiikasta ja sen soveltamisesta varhaiskasvatuksessa. Hänen mukaansa sosiaalipedagogiikka on ensisijaisesti ajattelutapa, vaikka sosiaalipedagogiikka enemmän luo ja suuntaa ajatteluun perustuvaa toimintaa.

Jotta voidaan puhua sosiaalipedagogisesta kasvatuksesta, varhaiskasvattajan on myös huomioitava yhteisöllisyyden näkökulma kasvatuksessa. Yhteisöllisyys ja yhteisöön integroituminen yksilöllisesti ovat merkittäviä asioita sosiaalipedagogiikassa. Kurki viittaa Hämmäläisen (1995) julkaisuun ker-

toessaan saksalaisesta sosiaalipedagogiikasta. Hämäläisen mukaan Saksassa sosiaalipedagogiikasta puhuttaessa tarkoitetaan ”koko yhteiskunnallisen elämänmuodon läpäisevää periaatetta, jossa korostuu ajatus inhimillisyyden, henkisten arvojen ja yhteisöllisyyden edistämisestä yhteiskuntaelämässä pedagogisin keinoin.” Se on ”yhteiskunnallista liikettä, joka korostaa kasvatuksellisia näkökohtia yhteiskunnallisten uudistusten toteutuksessa.” Lisäksi se on Hämäläisen mukaan ”ensisijaisesti pedagogisin keinoin tapahtuvaa sosiaalisten ongelmien lievittämiseen tähtäävää työtä ja toimintajärjestelmää sekä tähän liittyvää koulutusta.” (Kurki 2001, 113-114.)

Kurjen (2001, 126-128) mukaan sosiaalipedagogisen kasvatustyön lähtökohtana tulee olla ymmärrys siitä, että persoona on ennen kaikkea toimija. Tavoitteet, tahto ja ajattelu eli koko persoonan inhimillinen olemassaolo, integroituvat hänen toimintaansa. Toiminnan kautta ihminen myös samanaikaisesti harjoittaa vapautta sekä luo ja rakentaa itseään. Jotta voidaan luoda sosiaalipedagogista toimintaa, tulee sen pohjaksi luoda aitoa yhteisöä rakentavia vuorovaikutussuhteita. Tässä täytyy kuitenkin muistaa, ettei mikä tahansa ihmisten yhteenliittymä ole aito yhteisö, vaan tulee huomioida ihmisten väliset sosiaaliset suhteet.

Kurki (2001, 128-129) on viitannut J. Velaan (1969), jonka mukaan yhteisöllisyyteen kasvaminen on pitkä, kolmen kohdan prosessi. Tähän prosessiin kuuluvat minäidentifikaation, minän ja toisen suhteeseen kasvamisen sekä me-ajatuksen vaiheet. Emme kuitenkaan avaa näistä kolmesta vaiheesta kuin toista vaihetta, sillä se sijoittuu kohderyhmämme ikäkauteen.

Velan (1969) mukaan toisessa vaiheessa lapsi alkaa erottaa itsensä toisesta ihmisestä. Hyvä esimerkki tästä on äidin ja lapsen välinen suhde irtaantumisvaiheessa. Lapsi alkaa erottaa, mikä on minun, ja mikä on sinun. Myös sosiaalinen minä ja persoonallinen minä alkavat erottua toisistaan. Sosiaalinen minä on persoonallinen kuvaus, joka heijastuu ympäröivässä sosiaalisessa ryhmässä. Lapsi aistii ryhmän odotukset itseään kohtaan ja vastaa niihin. (Kurki 2001, 128.)

Kurjen (2001) mukaan edellä mainitut vaiheet tulee ottaa huomioon, kun pohditaan sosiaalista varhaiskasvatusta. Päiväkoti-ikäisenä elää pitkälti sellaisessa sosiaalisessa vaiheessa, että muut ihmiset ymmärretään vain fyysisinä kokonaisuuksina eikä heitä kohdella muuna. On tärkeää, ettei päiväkotikäisiä lapsia aseteta liian haastavien kasvun tehtävien eteen. Kurki antaa päiväkotikäisten sosiaalisesta kasvattamisesta esimerkkinä lintujen ruokkimisen tai joulukoristeiden askartelun ja niiden viemisen läheisille vanhuksille, jolloin lapset oppivat myös yhteisöllisyyttä, vaikka vasta noin viisi-vuotias alkaa ymmärtää sitä suppeasti. (Kurki, 2001. 129.)

Sosiaalipedagogisella kasvatustyöllä on Kurjen (2001, 132-133) mukaan kaksi oppialan määritelmiin perustuvaa tavoitetta. Ensimmäinen on, että

yksilön sosialisaatiota tuetaan, ja toinen, että sosiaalisia ongelmia ennaltaehkäistään ja ihmisten tarpeista sekä monipuolisesta hyvinvoinnista huolehditaan. Vaikka sosiaalipedagogiseen työhön käytettäviä menetelmiä on paljon, sosiaalipedagogiselle kasvatustyölle sopivimpia menetelmiä ovat erilaiset toiminnalliset, elämykselliset ja osallistavat menetelmät, kuten ryhmätyöt erimuotoineen. Pääasia on, että menetelmät linjaavat sosiaalipedagogiikan peruseriaatteita, eli ne tukevat lasten osallistumista, omia valintoja, arvokkuutta ja sosiaalisuutta. Myös yhteistyö vanhempien kanssa perustuu samoihin linjoihin.

Jotta sosiaalipedagogiikka voidaan ottaa varhaiskasvatuksen taustaorientaatioksi, tulee Kurjen (2001, 130) mukaan ymmärtää varhaiskasvatus ensisijaisesti kasvatustyöksi eikä koulutukseksi. Jos varhaiskasvatus nähdään enemmän koulutuksena, on persoonakeskeinen kasvatus sopiva sosiaalipedagogiikan sovellus. Persoonakeskeisellä kasvatuksella on kolme periaatetta, jotka Kurki on kuvannut näin

”1. Jokainen ihminen on ainutkertainen ja korvaamaton. Yksilölliset erot pitää hyväksyä. On tuettava yksilön kehittymistä ja orientaatiota luovuuteen siten, että hänen persoonallista rytmiään kunnioitetaan. Jokaiselle lapselle pitää antaa mahdollisuus itse löytää kutsumuksensa ja toimia kutsumuksensa mukaan.

2. Kyseessä on kuitenkin samalla myös sosialisaatio, valmistautuminen elämään, yhdessä eläminen ja paremman arkipäivän rakentaminen siten, että jokainen ihminen voi tässäkin elää uskollisena kutsumukselleen, jota ei ulkoapäin tukahduteta. Sosialisaatio perustuu näkemykseen, että jokaisella persoonalla on kyky avoimuuteen, kommunikaatioon, suhteeseen ja dialogiin.

3. Ihminen on vapaa eli kaiken kasvatuksen perustana tulee olla ihmisen, persoonan, vapaus ja autonomia, jonka ilmaisemiseen löytyy monenlaisia mahdollisuuksia. Ihmisen täytyy siis saada tehdä vapaita, autonomisia ja vastuullisia päätöksiä. Hänen tulee saada aidosti osallistua päätöksentekoon aina ikäkauteensa sopivalla tavalla.” (Kurki 2001, 127.)

Ensimmäisen periaatteen tulisi näkyä varhaiskasvatuksessa siinä, että lapsi osataan nähdä ainutkertaisena yksilönä. Lapsen kyvyt ja taidot tulisi huomioida yksilöllisesti, ja varhaiskasvattajan tulisi luoda käsitys lapselle mieluisista tavoista oppia. Varhaiskasvattajan on tärkeää ymmärtää, että jokainen lapsi ei opi samalla tavalla. On löydettävä ratkaisuja, jotka auttavat lasta oppimaan ja kasvamaan juuri sellaisilla tavoilla, jotka ovat hänelle mieluisia, jotta lapsi saisi kasvatuksesta ja opetuksesta mahdollisimman paljon.

Toisen periaatteen tulisi näkyä varhaiskasvatuksessa siinä, että lapsia kasvatetaan niin ryhmän kuin koko yhteiskuntamme jäseneksi. Lapsia tulisi opettaa ottamaan muut huomioon, mutta samalla kannustaa olemaan

oma itsensä. Lapsia tulisi kannustaa olemaan vuorovaikutuksessa keskenään ja keskustelemaan toistensa kanssa, mutta myös opettaa kuuntelemaan toisia. Näin aidon dialogin käsitettä pohjattaisiin jo varhaislapsuuden aikana.

Kolmas periaate tulisi näkyä varhaiskasvatuksessa siinä, että lapsen mieli pidettä kuunnellaan häntä koskevissa asioissa. Olemme nähneet sellaisia varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluja, joissa lapsi on saanut olla aluksi osallisena kertomassa omia mielipiteitään suunnitelmastaan kehitystasonsa mukaisesti. Tämä on mielestämme hyvä esimerkki persoonakeskeisen kasvatuksen kolmannen periaatteen näkyvyydestä varhaiskasvatuksessa.

Kurki (2001, 130-131) nostaa varhaiskasvatuksen sosiaalipedagogiikan olennaiseksi kysymykseksi pedagogisen suhteen laadun. Hän nostaa esiin tärkeitä kysymyksiä, kuten ”miten ohjaustyössä lasta ja hänen vanhempiaan lähestytään?” ja ”minkälainen oikeus heille suodaan olla omien ongelmiensa asiantuntijoita, pohtijoita ja ratkaisijoita?”. ”Miten ammatillinen apu tuodaan mukaan dialogiseen suhteeseen?”, ”mihin pyritään makrotason työssä; onko tavoitteena hyväksyä status quo, yhteiskunta sellaisenaan kuin se on, vai pyritäänkö ihmisiä osallistamaan yhteiskunnan muuttamiseen askel askeleelta paremmaksi ja oikeudenmukaisemmaksi paikaksi elää?”.

Sosiaalipedagoginen orientaatio varhaiskasvatuksessa korostaa sekä lasten yksilöllisyyttä että heidän kasvamistaan yhteisöön ja yhteiskuntamme jäseneksi. Keskeiseksi nousee lapsen toimijuus, jossa kiteytyy hänen tavoitteensa, tahtonsa ja ajattelunsa. Sosiaalipedagogisella kasvatustyöllä tuetaan lapsen sosiaalisia suhteita, sekä samalla ehkäistään sosiaalisia ongelmia ja tuetaan hänen hyvinvointiaan. Sosiaalipedagogiset menetelmät ovat toiminnallisia ja osallistavia sekä tarjoavat elämyksiä, ja niissä keskeisiä asioita ovat lapsen ja vanhempien kunnioitus ja arvostus sekä dialogisuus.

3 LAPSEN KIELELLINEN KEHITYS

Tämä luku käsittelee lapsen kielellistä kehitystä. Koska opinnäytetyömme kohderyhmänä ovat noin kahden ja neljän ikävuoden välillä olevat lapset ja heidän perheensä, on myös tietoperusta painotettu lapsen toisesta ikävuodesta neljanteen ikävuoteen. Lisäksi alkuun olemme ottaneet yleistä tietoa alle kouluikäisen lapsen sanavarastosta, jotta lukija saa selkeämmän kuvan, millä kielellisen kehityksen tasolla kohderyhmä liikkuu. Toinen alaluku käsittelee kodin ja varhaiskasvatuksen merkitystä lapsen kielellisessä kehityksessä.

3.1 Lapsen kielellinen kehitys toisen, kolmannen ja neljännen ikävuoden aikana

Alle kouluikäisenä lapsen sanavarasto laajenee kovaa vauhtia. 3–5-vuotias voi oppia yli 10 uutta sanaa päivässä, ja noin 5 -vuotiaana lapsella on käytössään jo noin 2000 sanan sanavarasto (Lyytinen, 1995. 111). Vastaavasti 6-7-vuotiaana lapsella on käytössään jo 14000 sanan varasto, joiden avulla hän nimeää sujuvasti esineitä ja symboleita (Hakamo, 2013. 27).

Alle kouluikäisen lapsen kielitaito ei kuitenkaan ole vielä läheskään kattava, sillä heidän on esimerkiksi vaikea ymmärtää, että adjektiiveilla voidaan kuvata paitsi esineitä, myös ihmisen luonteenpiirteitä (Lyytinen, 1995. 111). Esimerkiksi alle kouluikäinen lapsi voi sanoa toisen ihmisen olevan kylmä, jos hänellä on kylmät kädet. Hän ei myöskään osaa vastata, jos häneltä kysytään ”millainen on kylmä ihminen?”.

Sanavaraston kertyessä lapset alkavat muodostaa lauseita. Lyytinen (1995, 112-113) kertoo, kuinka Anisfield (1984) on tutkimuksissaan selvittänyt lasten kielitaidon muutoksia kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana. Vaikka tutkimus on vanha, huomasimme, että edelleen sen mukaiset vaiheet näkyvät lasten puheen kehityksessä.

Anisfieldin (1984) mukaan lapsen siirtyessään yksisanaisista ilmauksista kahden sanan tuotoksiin, lapsi käyttää paljon osoittavaa nimeämistä, kuten ”kukka tuossa” ja ”äiti tässä”. Seuraavassa vaiheessa lapsi alkaa erottaa esineiden nimiä ja ominaisuuksia, jolloin useimmiten esineiden kokoa ja väriä kuvaavat lauseet yleistyvät. Esimerkiksi ”paita on punainen”. Tällainen erottelu on paljon vaativampaa ja haastavampaa kuin esineiden pelkkä nimeäminen. Tämä johtaa siihen, että vaikka erottelu alkaa yleistyä lapsen puheessa, nimeämiseen viittaava puhe on vielä paljon yleisempää. (Lyytinen, 1995. 112–113.)

Anisfieldin (1984) mukaan kaksi kolmasosaa lapsen varhaisista lauseista ilmaisevat nimeämistä, esineiden ominaispiirteitä, toimintaa sekä omistamista. Näiden lisäksi lapsella ilmenee varhain asioiden uudelleen esiintymistä vaativa muoto, kuten ”maitoo lisää” sekä kieltomuodot. On usein tilannekohtaista, milloin lapsi ilmaisee kahdella perusmuotoisella sanalla nimeämistä ja milloin omistamista, mutta keskeisessä osassa lapsen kaksisanaisessa ilmaisussa ovat toimintaan liittyvät ilmaisut, kuten ”isi ajaa”. Keskimäärin kahden vuoden iässä lapsi ilmaisee omistamista genetiivimuodolla. (Lyytinen, 1995. 112–113.)

Kolmevuotiaana lapsen lauseisiin alkaa ilmestyä myös apuverbejä, erilaisia aikamuotoja sekä verbin taivuttamista eri persoonissa. Lapsella alkaa olla paljon kysymyksiä, jotka ovat rakenteeltaan monimutkaisempia kuin aikaisemmin, ja hän alkaa esittää niitä innokkaasti. Usein kysymyksiin liitetään jo toinen pronominiakin, kuten kysymyksessä ”kuka tämä on?”. Tässä ikävaiheessa lapsi kykenee myös vastailemaan kysymyksiin, joissa kysymyssana on objektina, esimerkiksi ”mitä sinä kuulet?” tai ”mitä sinä näet?”.

(Lyytinen, 1995. 113–114.) Sekä Lyytinen (1995, 113-114) että Hakamo (2013, 26) ovat huomanneet, että vaikka lapsen puhe voi olla takeltelevaa tai osittain sujumatonta, lapsi kuitenkin käyttää monisanaisia lauseita, joissa esiintyy sanoja eri sanaluokista.

Taivutusmuotojen omaksuminen on nopeinta 2–4 vuoden iässä. Jo kaksi-vuotiaat lapset taivuttavat yksikköä monikossa, esimerkiksi ”poikija”, ”ihanoita kukkeja” tai ”kenkejä”. Lisäksi kahden vuoden iässä lapsi oppii havaitsemaan käskymuotoja ja niiden tehoa. Aikamuodot taas lapsi oppii erottelemaan 2–3-vuotiaana. Lähempänä kolmea vuotta lapsen puheeseen alkaa ilmestyä vertausaikasysteemiä ajallisten adverbien, kuten pian, huomenna ja kohta, muodossa. (Lyytinen, 1995. 114–115.)

Lapsen kolmannen ikävuoden aikana hän alkaa ilmaista esineiden paikkaa ja sijaintia osoittavia määreitä. Tämä kuitenkin edellyttää, että lapsi erottaa esineen etu-, taka-, ylä- ja alapuolen sekä pystyy hyödyntämään tietoaan myös uusien esineiden kohdalla. Lapsi alkaa hahmottaa myös vastaakohtapareja, joskin ensin vain päällä - alla, jonka jälkeen hänelle muotoutuu käsitys edessä - takana -pareista. (Lyytinen, 1995. 116.)

Keskimäärin kolmen vuoden iässä lapsi alkaa oppia kuvaamaan esineiden ominaispiirteitä. Adjektiivit ovat yleensä aluksi saman ominaisuuden ääripäitä, kuten kylmä - kuuma tai iso - pieni. 2–3-vuotiaana lapsi osaa myös parivertailuna tunnistaa esineiden kokoeroja, kuten ”kumpi pallo on isompi?”. Adjektiivien komparatiivimuodot tulevat lapsen puheeseen noin kolmen vuoden iässä, joskin sanavartaloiden taivutus on vielä usein hataraa, esimerkiksi ”hyvempi” tai ”pitkämpi”. Superlatiivit edellyttävät useamman kuin kahden havaintokohteen samanaikaista vertailua, mikä on kognitiivisesti paljon vaativampi tehtävä. Tästä johtuen superlatiivit ilmestyvät lapsen puheeseen vasta kolmannen ja neljännen ikävuoden vaihteissa. (Lyytinen, 1995. 116–117.)

Lapsi oppii merkittävän osan kieli- ja muista kognitiivisista taidoistaan vuorovaikutuksessa aikuisen kanssa tilanteissa, joissa hän pystyy leikin ja muun toiminnan avulla jäsentämään ympäristöään ja omaksumaan uusia asioita. Kuten Lyytinen (1995, 116-117) toteaa, kielelliset taidot ovat merkittävässä osassa oppimisessa, sillä puheesta muodostuu lapselle ajattelun väline, jolla hän suunnittelee toimintaansa ja ratkaisee ongelmia. Kielellisten keinojen avulla lapsi kykenee kategorioimaan, jäsentämään ja yleistämään havaintojaan sekä säätelemään omia tahdonalaisia toimintojaan.

Kohderyhmämme, eli keskimäärin noin 3-vuotiaat lapset, ovat kielelliseltä kehitykseltään siinä vaiheessa, että uusia sanoja kertyy runsaasti sanavarastoon päivittäin. Tästä syystä esimerkiksi eri asioiden nimeäminen, ja niistä kertominen on tärkeää. Tämän ikäisen lapsen puheeseen alkaa pikkuhiljaa muodostua enemmän kuvailevia määritelmiä, ja myös aikakäsit-

teen ymmärtäminen on kehittymässä. Lauseet alkavat pidentyä kaksisanaisista kolmi- ja nelisanaisiksi, ja lapsi alkaa ymmärtää yksinkertaisia kysymyksiä. Vaikka puhe saattaa olla jokseenkin takeltelevaa, on se pääosin kuitenkin ymmärrettävää.

3.2 Kodin ja varhaiskasvatuksen merkitys lapsen kielelliseen kehitykseen

Lapsen kielellisen kehityksen tukemisen mahdollisuudet kotona ovat moninaiset. Leikki, pelien pelaaminen ja keskusteleminen tukevat myönteistä vuorovaikutusta. Lyytisen (1995, 120-121) mukaan ilmeinen, eleinen ja kehonliikkein täydennetty puhe kiinnittää lapsen huomion ja lisää jäljittelyn halua. Näin ollen myös kielellinen kehitys edistyy. Lapsen kannalta kiinnostavia ovat myös keskustelutilanteet, joissa on mahdollista vedota lapsen omiin kokemuksiin, toiminnallisuuteen ja tunteisiin.

On tärkeää antaa lapselle riittävästi aikaa hahmottaa kokemaansa sekä antaa hänelle mahdollisuus tehdä itse aloitteita. Epäselviin ilmaisuihin aikuinen voi pyytää tarkennusta. Vastailemalla lapsen kysymyksiin aikuiselle tarjoutuu mahdollisuus täsmentää lapsen käsitystä esineiden ominaisuuksista tai tapahtumien kulusta. Pyytämällä tarkennuksia ja vastaamalla kysymyksiin aikuinen myös osoittaa kiinnostuksensa lapseen ja näin ollen rohkaisee lasta jatkamaan keskustelua. (Lyytinen 1995, 120-121.)

Lyytisen (1995, 120-121) mukaan on myös tärkeää, että aikuinen ottaa ajallista ja paikallista etäisyyttä tilanteesta ja sen tapahtumista kommunikoidessaan. Aikuinen ei siis vain tyydy toteamaan ja nimeämään tapahtunutta, vaan palauttaa lapsen mieleen aikaisempia vastaavanlaisia kokemuksia sekä auttaa lasta vertaamaan niitä nyt tapahtuneeseen kuin myös ennakoimaan tulevaisuuden vastaavanlaisten tapahtumien kulkua. Tärkeää on kommunikoinnin vastavuoroisuus ja vanhemman herkkyyden suunata keskustelu lapsen kiinnostuksen kohteita mukailevaksi.

Professori Marja-Leena Laakso kirjoittaa väitöskirjassaan (1999), että parhaimmatkaan lastenohjelmat, -videot, tai kehittävät ja lasta aktivoivat lelut eivät voi korvata sitä, mitä vastavuoroinen kielellinen vuorovaikutus lapsen ja hänen vanhempansa kesken tarjoaa. Ainoastaan vanhemman kanssa jaetuissa vuorovaikutustuokioissa lapsi voi oppia inhimillisen viestinnän kannalta olennaiset perustaidot unohtamatta sitä, mitä tällaiset yhteiset hetket merkitsevät lapsen itsetunnon ja yleisen tunne-elämän kehitykselle.

Jos kotona ei ymmärretä vuorovaikutushetkien merkitystä, tai niille ei anneta aikaa, lapsen kielellisen kehityksen perusta voi kärsiä. Silloin myös myöhempien kielellisten taitojen kehittyminen voi jäädä puutteelliseksi. Laakso toteaa myös, että lapsen rikas kielellinen kehitys ei edellytä vanhemmilta mitään sellaisia temppuja, jotka eivät olisi jokaisen vanhemman ulottuvilla. Olennaista on, että vanhemmilta löytyy aikaa ja voimavaroja

kokea arkea ja jakaa asioita yhdessä lapsensa kanssa. (Jyväskylän yliopiston tiedote, n.d.)

Professori Liisa Keltikangas-Järvinen (2008) korostaa aikuisen kielellisen mallin merkitystä lapsen kielellisen kehityksen oppimisprosessissa. Keltikangas-Järvisen mukaan esimerkiksi päiväkodeissa toisten lasten antama kielimalli ei ole riittävä lapsen kielelliselle kehitykselle. Tästä syystä aikuisen huomio ja yhdessä vietetty aika ovat tärkeitä asioita kielellisen kehityksen kannalta.

Myös Suomen laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (1983/361) määrää 1 §:ssään lapsen huoltoon ja huolenpitoon liittyvistä asioista. Laki takaa lapsen kokonaisvaltaisen ja tasapainoisen kehityksen sekä hyvinvoinnin lapsen yksilölliset tarpeet ja toiveet huomioon ottaen. Lain tarkoituksena on turvata lapselle myös läheiset ja myönteiset ihmissuhteet erityisesti hänen vanhempiansa kanssa. Kyseisen lain 4 §:ssä säädetään lapsen huoltajaa koskevista tehtävistä, ja sen mukaan huoltajan on turvattava lapsen kehitys ja hyvinvointi siten kuin 1 §:ssä säädetään.

Lapsia rohkaistaan ja kannustetaan vuorovaikutukseen ja itsensä ilmaistamiseen vähäiselläkin kielitaidolla. Lapsella tulee olla sekä mahdollisuus että oikeus kuulluksi ja ymmärretyksi tulemiseen niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä kehitysvaiheensa puolesta on käytössään. Kielitietoisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan tietoisuutta siitä, että kieli on läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Kasvattajan kielellinen tietoisuus on perusta lapsen kielellisen kehittymisen tukemiselle. Kielellinen tietoisuus käsittää esimerkiksi tietoisuuden äännerakenteista, sanoista ja niiden taivutuksista, sanojen merkityksistä sekä kielen käytöstä tilanteeseen sopivalla tavalla. (Opetushallitus 2016, 40-41.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016, 40-41) kerrotaan myös, että kielellisillä taidoilla on keskeinen merkitys lapsen kehityksessä, oppimisessa, vuorovaikutuksessa, yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Kasvattajat toimivat lasten kielellisinä malleina, joten heidän tulee kiinnittää huomiota oman kielen käyttöönsä monipuolisuuteen rohkaisten samanaikaisesti lapsia käyttämään heidän kielellisiä taitojaan. Kasvattajien tulee ottaa huomioon myös lasten yksilölliset lähtökohdat ja antaa lapsille aikaa ja tilaa rikkaaseen ja monipuoliseen kielen käyttämiseen.

Varhaiskasvatuksen keskeisenä tehtävänä on tukea lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielitietoisuuden ja kielellisen identiteetin kehittymistä. Myönteinen ja monipuolinen kielellinen ympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa tukevat lapsen kielellistä kehitystä. Varhaiskasvatuksen tarkoitus on myös monipuolistaa lasten kotona ja lähipiirissä käyttämää arkikieltä laajentamalla heidän sanavarastoaan ja ilmaisutaitojaan sekä tukemalla heidän kielellistä aloitteellisuuttaan. (Opetushallitus 2016, 40-41.)

Kielelliset taidot auttavat lasta toimimaan vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa, ilmaisemaan itseään sekä hankkimaan tietoa. Kielellisten taitojen myötä lapselle avautuu uusia vaikuttamisen keinoja, kuten aktiivisen toimijuuden ja osallisuuden kokeminen. Kielellinen kehitys tukee myös lapsen monilukutaidon kehittymistä. Lasten maailmassa yhdistyvät luontevasti puhe, kuvat, äänet sekä erilaiset tavat välittää ajatuksia, ilmaista tunteita ja vaikuttaa toisiin. (Opetushallitus 2016, 40-41.)

Kielellistä kehitystä tuetaan varhaiskasvatuksessa ottamalla huomioon lapsen yksilöllisyys ja vuorovaikutustaidot. Kielellisen kehityksen tukemisessa kasvattajien sensitiivisyys on merkittävässä osassa. Lapsen kuulluksi tuleminen kokemus ja hänen aloitteisiinsa vastaaminen ovat tärkeitä asioita kielellisten taitojen oppimisen kannalta. (Opetushallitus 2016, 40-41.)

Vuorovaikutustaitojen kehittymiseksi lapsia kannustetaan kommunikoimaan kasvattajien ja toisten lasten kanssa. Mallintaminen, toiminnalliset harjoitukset sekä monipuoliset kasvu- ja oppimisympäristöt tukevat kielellistä kehitystä. Esimerkiksi leikissä ja muussa toiminnassa tulee kiinnittää huomiota siihen, miten lasten toimintaa ohjataan kielellisesti ja toimintaa sanallistetaan. Mahdollisimman hyvän ja tarkan kielen avulla laajennetaan lasten sanavarastoa sekä avataan heille uusia käsitteitä. Kiireettömät keskustelun ja lukemisen hetket vahvistavat lapsen keskittymiskykyä ja lisäävät luovuutta. (Opetushallitus 2016, 40-41.)

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen tukeminen näkyy erityisesti arjen eri toimintatilanteissa ja leikissä. Lapset saavat esimerkiksi keksiä itse loruja ja tarinoita sekä luoda esityksiä esimerkiksi kasvattajan kertomien tarinoiden pohjalta. Tällä tavoin tuetaan samanaikaisesti kielen ohella monien muidenkin kielellisten taitojen kehittymistä, kuten lapsen itseilmaisua sekä hänen luottamustaan omiin kykyihinsä. (Opetushallitus 2016, 40-41.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016, 40-41) todetaan, että varhaiskasvatuksessa hyödynnetään mahdollisimman paljon lasten taipumusta sanoilla ja kielellä leikittelyyn. Riimien ja kielellä leikittelyn avulla lasten huomiota suunnataan sanojen merkityksestä kielen muotoon, mikä harjaannuttaa lapsen kielellistä tietoisuutta. Myönteinen, kannustava ja johdonmukainen palaute lasten kielenkäytöstä ja vuorovaikutustaidoista on tärkeää.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Opetushallitus 2016, 23-24) mukaan jo varhaislapsuudesta lähtien monilukutaidolla on merkittävä rooli lasten jokapäiväisessä elämässä, ja tämän taidon merkitys kasvaa jatkuvasti. Monilukutaito tarkoittaa erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taitoja. Ajattelun ja viestinnän taidot sekä kyvyt hankkia, tuottaa, muokata, esittää ja arvioida tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa liittyvät vahvasti monilukutaitoon. Lasten monilukutaitoa edistää kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää käsitteitä. Monilukutaidon

tekstikäsityksen mukaan viestit voivat olla esimerkiksi kirjoitettuja, puhuttuja tai digitaalisia. Monilukutaito sisältää muun muassa numeerisen sekä kuva-, perus- ja medialukutaidon.

Yksilön ja ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen näkökulmasta monilukutaidon eri osa-alueet ovat paitsi keskeisiä perustaitoja, ne tukevat lasta myös entistä monikulttuurisemmassa ja -kielisemmässä vuorovaikutuksessa. Lapsia tulee kannustaa ja innostaa tutkimaan sekä käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa toimintaympäristöissä. Monilukutaitoiseksi kehittyminen edellyttää aikuisen mallia, ohjausta ja tukea sekä kulttuurisesti rikasta toimintaympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria ja ilmaisia sekä kuvia, kirjoja, sarjakuvia, pelejä, loruja ja musiikkia sekä muuta lapsille sopivaa kulttuuria. (Opetushallitus 2016, 23-24.)

Kodin ja varhaiskasvatuksen merkityksessä lapsen kielelliseen kehitykseen korostuu erityisesti vuorovaikutuksen tärkeys. Ilman vuorovaikutustilanteita lapsi ei voi harjoitella kielensä käyttöä ja vahvistaa kielellistä tietoisuuttaan. Aikuisen ilmeet, eleet ja ylipäättään kiinnostus lasta ja hänen toimintaansa kohtaan joko rohkaisevat lasta ja saavat hänet harjoittelemaan entistä enemmän tai vaihtoehtoisesti latistavat lasta, mikä saattaa johtaa jopa puhumattomuuteen. On kuitenkin tärkeää muistaa, ettei kielellisen kehityksen tukemiseen ja vahvistamiseen vaadita suuria taikatemppeja, vaan nimenomaan vuorovaikutustilanteessa jo pelkästään aktiivisella läsnäololla on myönteinen vaikutus lapsen kielelliseen kehitykseen.

4 AIHEALUEESEEN LIITTYVIÄ AIEMPIÄ TUTKIMUKSIA

Tässä luvussa kerrotaan tiivistetysti muutamista aiemmista opinnäytetyömme kannalta oleellisista tutkimuksista ja toiminnallisista töistä, jotka on tehty varhaiskasvatuksen kontekstiin. Tarkasteluun on otettu kolme opinnäytetyötä. Ensimmäinen on ammattikorkeakoulun toiminnallinen opinnäytetyö, jonka tuotoksena on syntynyt lautapelikansio lapsen kielen kehityksen tukemiseksi. Toinen opinnäytetyö on laadullinen tutkimus isien kokemuksista kasvatuskumppanuudesta, ja kolmas on toiminnallinen opinnäytetyö lapsen kielen kehityksen tukemisesta liikunnallisilla menetelmillä.

Laura Lattu (2014) on tehnyt toiminnallisen opinnäytetyön Diakonia-ammattikorkeakouluun 3–5-vuotiaiden lasten kielen kehityksen tukemisesta lautapelien avulla. Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda työväline päiväkodin varhaiskasvatushenkilöstölle 3–5-vuotiaiden lasten kielen kehityksen tukemiseksi. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi lautapelikansio, jonka tarkoituksena oli saada kasvattajat hyödyntämään lautapelejä kielen kehityksen tukemisessa niin suomalaisten kuin maahanmuuttajataustaistenkin lasten kanssa.

Lautapelikansio sisältää 24 lautapeliä, jotka on jaettu viiteen eri aihealueeseen, joista jokainen kehittää kielen eri osa-aluetta. Opinnäytetyöstä kerättiin palautetta palautelomakkeella, jonka vastaukset olivat pääosin hyvin myönteisiä. Kasvattajat kokivat, että lautapelikansio auttaa muistamaan paremmin päiväkodin pelivalikoiman, mikä puolestaan nopeuttaa pelin valitsemista arjessa, sillä pelit ovat selkeästi näkyvillä kansiossa. Kansio tukee myös toiminnan suunnittelua, ja selkeät tavoitteet auttavat sopivan pelin valinnassa. (Lattu 2014.)

Latun (2014) opinnäytetyö on oman työmme kannalta merkittävä siksi, että se toimi innoittajanamme tähän opinnäytetyöhön. Lattu on luonut lautapelikansion lapsen kielen kehityksen tueksi, mikä on myös tämän meidän opinnäytetyömme tuotoksen eli menetelmäoppaan tarkoitus. Lattu on luonut kansion nimenomaan varhaiskasvattajien työkaluksi, ja myös meidän opinnäytetyömme tuotoksena syntynyttä menetelmäopasta voivat hyödyntää myös varhaiskasvattajat.

Anne Aarnio, Anna Karila ja Tomi Pohjalainen (2015) ovat tehneet laadullisen tutkimuksen Metropolia ammattikorkeakouluun isien kokemuksista kasvatuskumppanuudesta. Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia, millaista kasvatuskumppanuus on varhaiskasvattajien ja isien välillä ja saada selville, millaista kasvatuskumppanuutta isät toivoisivat päiväkodin kanssa. Tutkimuksen tuloksista käy ilmi, että isille kasvatuskumppanuus käsitteenä on vieras, vaikka sisältö ja perusajatus ovat selkeitä. Kasvatuskumppanuuden merkitystä isät eivät oikein ymmärtäneet.

Opinnäytetyö antaa varhaiskasvattajille mahdollisuuden toiminnan kehittämiseen sekä isien kanssa tehtävän kasvatuskumppanuuden tukemiseen ja erityisesti viestinnän parantamiseen kasvatuskumppanuuden sisällön ja tavoitteiden osalta. (Aarnio, Karila & Pohjalainen 2015.) Aarnion, Karilan ja Pohjalaisen opinnäytetyön olemme nostaneet oleelliseksi tutkimukseksi opinnäytetyömme kannalta siksi, että siinä tutkitaan isien osallisuutta varhaiskasvatuksessa, mikä taas on yhtenä näkökulmana meidän työssämme.

Johanna Huhtalan ja Mirella Lommin (2014) toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena oli vaikuttaa myönteisesti lapsen kielen kehityksen tukemiseen liikunnallisilla keinoilla. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi harjoitevihko, josta löytyy opinnäytetyöhön liittyvässä toiminnassa käytettyjä harjoituksia. Toimintaan osallistui kahdeksan 4-vuotiasta lasta, ja toimintakertoja oli yhteensä seitsemän.

Järjestetyn toiminnan, opinnäytetyön tekijöiden omien havaintojen sekä aikaisempien tutkimusten perusteella on voitu todeta, että kielellisen kehityksen tukeminen liikunnallisilla menetelmin on mahdollista ja perusteltua. (Huhtala & Lommi 2014.) Huhtalan ja Lommin opinnäytetyö on oleellinen oman työmme kannalta, sillä myös heidän työssään keskiössä on lap-

sen kielen kehityksen vahvistaminen toiminnallisesti. Myös he ovat luoneet opinnäytteensä tuotoksena konkreettisen oppaan lapsen kielen kehityksen tukemiseen.

5 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TARKOITUS

Vanhemmuudessa on pitkään vallinnut äitiysmonopoli, mikä tarkoittaa äidin ylivaltaista vastuuta lapsen hankinnasta, hoidosta ja kasvatuksesta (Mykkänen 2012). Olemme myös itse huomanneet, että äidin ja lapsen välinen suhde on enemmän esillä varhaiskasvatuksessa kuin isän ja lapsen. Olemme huomanneet, että isät jäävät helposti vähemmälle huomiolle, kun on kyse lapsen asioista. Esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan liittyvissä keskusteluissa isät saattavat olla mukana, mutta usein antavat äitien hoitaa puhumisen. Suuressa osassa kokemuksistamme päiväkodin ja isien välinen yhteistyö ei juurikaan näy muuten, kuin sinä viiden minuutin lapsen tuomis- tai hakutilanteena, jolloin vaihdetaan päivän kuumiset.

Mykkäsen (2012) mukaan isien halua puhua ajatuksistaan ja kokemuksistaan ei tulisi ali- eikä yliarvioida. He kertovat myös mielellään kokemuksistaan. Hänen mukaansa isien osallisuus, kokemukset ja ääni ovat alkaneet näkyä ja kuulua tutkimuksissa, mediassa ja asiantuntijalausunnoissa vasta viime vuosikymmeninä. Me uskomme, että kuten johdantoomme otetussa runossa todetaan, isättömiä lapsia ei ole. Juuri siksi haluamme korostaa isien roolia varhaiskasvatuksessa, sillä usein isien osallistumattomuus ei johdu kiinnostuksen puutteesta, vaan lähinnä keinojen puutteesta, aivan kuten Mykkäsen (2012) esiin tuoma kommentti ”ei mulle aiemmin ole suotu tällaista tilaisuutta” osoittaa.

Halusimme tarkastella opinnäytetyössämme lapsen kielellistä kehitystä, sillä olemme molemmat hyvin kiinnostuneita siitä. Lisäksi kielellinen kehitys on noussut suuressa määrin esille niin mediassa kuin kasvatuksessakin, joten aihe on kiinnostavan lisäksi myös ajankohtainen. Kuten Jyväskylän yliopiston tiedotteesta (n.d.) huomaa, viime vuosien aikana kasvatus-, opetus- ja kuntoutustoimen tuntijat ovat tuoneet esille huoltaan lasten lisääntyvistä kielellisistä ongelmista. Ongelmien esilletulo kertoo osittain diagnosoinnin kehittymisestä ja tarkentumisesta. Tämä ei kuitenkaan yksin voi selittää lisääntyviä havaintoja lapsista, joiden on vaikea ymmärtää kielellisiä ohjeita, ilmaista mielipiteitään tai kielellisesti kuvata omaa toimintaansa eikä myöskään kasvavia jonoja kielellisten ongelmien tutkimuksiin ja hoitoihin.

Laakson väitöskirjan (1999) mukaan lisääntyneiden kieli ongelmien yhtenä selityksenä voisi olla sosiaalisen ja kielellisen vuorovaikutuksen vähenevä osuus lasten arjessa. On selvää, että TV, videot ja tietokonepelit ovat tul-

leet jäädäkseen lasten arkipäivään eikä se sinällään ole paha asia. On kuitenkin tiedostettava, että jos TV ja videot vievät esimerkiksi useamman tunnin pienen lapsen päivittäisestä ajasta, on se pois kielen ja tunne-elämän kehityksen kannalta tärkeistä vuorovaikutuksellisista kokemuksista. (Jyväskylän yliopiston tiedote n.d.) Teknologian yleistyessä kasvatuksessa voimme todeta olevamme samaa mieltä Laakson väitöskirjan kanssa. Tästä syystä haluamme tarjota vaihtoehtoisia menetelmiä, kuten tarinapohjaista toimintaa ja loruleikkejä, yleistyvän teknologian rinnalle.

Opinnäytetyömme päätavoitteeksi muodostui ajatus siitä, millaisia isä–lapsi-toimintaan pohjautuvia keinoja voisi hyödyntää lapsen kielellisessä kehityksessä. Tätä tavoitetta pohtiessamme päätimme luoda menetelmäoppaan perheille, joka toteutettaisiin isien osallisuudessa. Menetelmäpaketin tarkoituksena on tuoda perheille työkaluja lapsen kielellisen kehityksen vahvistamiseksi.

Opinnäytetyömme hyödyttää myös työelämää tarjoamalla heille mahdollisuuden kuulla isien ajatuksia lastensa kehityksestä ja siihen osallistumisesta. Lisäksi käyttämämme menetelmät ovat monikäyttöisiä, joten niitä voi myös hyödyntää varhaiskasvatuksen kentällä, esimerkiksi päiväkodin toiminnassa.

6 MENETELMÄOPPAAN LUOMINEN YHTEISTYÖSSÄ ISIEN KANSSA

Toteutimme opinnäytetyömme isä–lapsi-toimintana yhteistyössä yksityisen päiväkodin kanssa. Tarkoituksena oli luoda kolmen pedagogisen toimintakerran kokonaisuuden pohjalta perheille menetelmäopas, joka tarjoaa erilaisia menetelmiä lapsen kielellisen kehityksen tukemiseen kotona. Päiväkodilta saamiemme tietojen mukaan valitsimme kohderyhmäksemme neljä perhettä, joissa on 2,5–4-vuotias lapsi. Päiväkodin henkilökunta oli yhteydessä perheisiin, ja selvitti, ketkä haluaisivat osallistua projektiimme. Teimme kyseisille perheille esitteen (liite 2), jonka mukaan liitimme lupa- ja aikataululomakkeen (liite 3). Päätimme luoda kolmen pedagogisen toimintakerran kokonaisuuden, johon isät ja lapset pääsisivät osallistumaan sekä yhteisesti että erikseen riippuen kyseessä olevan toimintakerran luonteesta.

Olimme yhteydessä perheisiin sekä päiväkodin henkilökunnan kautta, että sähköpostitse ja tekstiviestein. Erityisesti ensimmäisestä pedagogisesta toimintakerrasta sovittiin pääosin tekstiviestein, sillä meille palautui ainoastaan yksi neljästä aikataulu- ja lupalomakkeesta. Seuraavat pedagogiset toimintakerrat sovittiin aina edeltävällä toimintakerralla, jonka lisäksi asioita varmisteltiin myös tekstiviestein.

Käynnistäessämme projektiamme saimme heti huomata, että yhteisen ajan löytyminen oli hyvin haastavaa. Kaikki neljä perhettä, joita olimme

alun perin ajatelleet kohderyhmäksemme, olivat kiinnostuneita osallistumaan projektiimme. Loppujen lopuksi aikataulujen aiheuttamien haasteiden vuoksi projektiimme osallistui 2 isää ja heidän lapsensa. Tässä luvussa kerromme jokaisesta järjestämästämme pedagogisesta toimintakerrasta omassa alaluvussaan suunnitelmiseen ja toteutukseen.

Jokaisella pedagogisella toimintakerralla järjestettävällä toiminnan osiolla on oma kielellistä kehitystä edistävä merkityksensä, jota avataan aina kyseisen toiminnan kohdalla. Ideat järjestämäämme pedagogiseen toimintaan ovat syntyneet omista kokemuksistamme, esimerkiksi harjoitteluiden tai muun työelämäyhteistyön kautta. Lisäksi olemme hyödyntäneet Maija-Leena Hakamon (2013) teosta *Puhekuplia – Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen*.

6.1 Lorut ja loruleikit osana pedagogista toimintaa

Tässä luvussa avaamme kehittämämme sekä isien ja lasten kanssa toteuttamamme ensimmäisen pedagogisen toimintakerran suunnitelman ja toteutuksen. Ensimmäinen pedagoginen toimintakertamme koostuu projektimme orientaatiosta, toiminnallisesta alkulämmittelystä, pedagogisista toimintapisteistä kootusta pääasiallisesta toiminnasta, toiminnallisesta loppurentoutuksesta, keskusteleavasta palautekierroksesta sekä seuraavan pedagogisen toimintakerran pohjustuksesta.

6.1.1 Lorut ja loruleikit lähtökohtana pedagogiselle toiminnalle

Ensimmäisellä pedagogisella toimintakerrallamme ovat läsnä meidän lisäksi isät ja lapset. Tavoitteena on löytää lapsia innostavia elementtejä menetelmäoppaamme laadintaa varten. Pedagogisen toimintakerran tarkoituksena on myös antaa isille ajatuksia siitä, millaista toimintaa lapsen kanssa voi järjestää, kun halutaan vahvistaa ja tukea lapsen kielellistä kehitystä. Ensimmäinen pedagoginen toimintakerta on meidän suunnittelemamme toimintakokonaisuus, jossa isät ja lapset pääsevät leikkimään ja loruttelemaan yhdessä meidän johdollamme. Pedagoginen toimintakerta koostuu projektimme orientaatiosta, alkulämmittelystä, itse toiminnasta, loppurentoutuksesta, palautekierroksesta sekä seuraavan pedagogisen toimintakerran pohjustuksesta.

Aloitamme pedagogisen toimintakertamme kerääntymällä piiriin, jossa esittäydymme, ja kerromme toimintakertamme tarkoituksesta riittävän yksinkertaisesti, jotta lapsetkin ymmärtävät. Esittelyn jälkeen lapset ja isät kääntyvät vastakkain alkulämmittelyleikkiä varten. Alkulämmittelyleikkinä toimii Ram sam saa -loruun sovellettu taputusleikki, jossa taputetaan käsiä ja jalkoja lorun rytmissä. Loru lähtee liikkeelle toistamalla ”aa ram sam saa” kahteen kertaan. Sanottaessa ”aa” taputetaan samanaikaisesti reisiä kertaalleen. ”Ram sam saa” aikana taputetaan käsiä kolme kertaa yhteen. Tämän jälkeen pyöritetään käsiä kissainti -tekniikalla lausuen samalla

”kuri kuri kuri kuri”, jonka jälkeen isät ja lapset taputtavat toistensa käsiä kolme kertaa lausumalla samanaikaisesti ”ram sam saa”. Harjoitteleme loruleikkiä muutamaaan kertaan, jotta lapset ymmärtävät leikin idean. Aloitusleikki toistetaan sekä ensimmäisellä että viimeisellä pedagogisella toimintakerralla, kun lapset ovat mukana toiminnassa.

Ram sam saa -lorun tarkoituksena on erityisesti virittää lasten r- ja s-kirjainta ja harjoitella niiden ääntämistä. Toisto auttaa lapsia muistamaan lorun riimit, mikä puolestaan edistää kirjainten oikeaoppista ääntämistä. Loruun kuuluvan loruleikin tarkoituksena on vahvistaa isän ja lapsen välistä kontaktia.

Loruleikin jälkeen siirrymme pedagogisen toimintakertamme pääasiaan eli lähdemme junamatkalle tarinan saattelemana. Idea junamatkasta syntyi etsiessämme inspiraatiota Hakamon (2013) teoksesta. Teoksessa on harjoitus, jossa liikutaan kuin juna ja pidetään junamaista suhinää, mikä paitsi harjoittaa s-äännettä, käy myös pienestä suujumpasta. Junamatkan sisältämät pienemmät pedagogiset toimintapisteet ovat lähtöisin omista kokemuksistamme, kuten harjoitteluissa näkemistämme pedagogisista toiminnoista.

Juna on parijuna, joka lähtee tallista meidän johdollamme, ja jokaisella asemalla junan veturi vaihtuu, jotta jokainen lapsi-isä -pari pääsee johtamaan juna. Juna muodostetaan lattialle siten, että käydään parijonoon. Junan liikkuessa parit pitävät toisiaan kädestä ja pyörittävät niitä ikään kuin junan pyörinä. Lisäksi jokainen veturi pitää sellaista ääntä, jota hänen mielestään juna pitää, ja muu juna matkii kyseistä ääntä. Jokaisella asemalla on oma pieni leikkinsä.

Ensimmäisenä pedagogisena toimintapisteenä eli asemana toimii marjametsä, johon pysähdymme poimimaan mustikoita ja mansikoita lorutellen samanaikaisesti teemaan sopivaa lorua. Loru on otettu myös Hakamon (2013, 16) teoksesta, joskin muokkasimme sitä hieman omaan pedagogiseen toimintakertaamme sopivaksi. Marjametsään liittyvä loru harjoittaa erityisesti m-kirjaimen lausumista.

Munnin, munnin, mustikoita,
mannin mannin mansikoita,
marjoja on mainioita,
meheviä makeoita,
marjametsässä suuressa,
suuren kuusen juuressa,
nam nam nam.

Marjametsästä lähdemme kuljettamaan marjoja toiselle pedagogiselle toimintapisteelle eli leipomoon ensimmäisen lapsi-isä -parin johdolla. Leipomossa laulamme Leipuri Hiiva -laulua, ja leikimme siihen liittyvää leikkiä.

Laulu harjoittaa erityisesti vokaalien ääntämistä sekä edistää käsitteiden ja käyttötarkoitusten yhdistämisen taitoa.

Työnnän pullat uunihin,
vedän valmiit takaisin,
näen piipusta, kun savu kohoaa.
Leipuri Hiiva,
hän asuu kumputiellä
ja kaikki kakut leipoo siellä.
Näen piipusta kun savu kohoaa.

Seuraavaksi lähdemme kolmannelle pedagogiselle toimintapisteelle seuraavan isä–lapsi-parin johdattamana. Seuraavana asemana toimii astiakauppa, josta käymme hakemassa astioita herkuttelua varten. Kaikki astiat ovat kuitenkin sekaisin ja hukassa, mikä johdattaa meidät seuraavaan leikkiimme. Leikki on eräänlainen muistipeli, jossa lapset ensiksi painavat mieliinsä leikissä käytettävät astiat, joista hetken päästä yksi piilotetaan. Lasten tehtävänä on tunnistaa ja keksiä puuttuva astia. Muistipelin tarkoituksena on vahvistaa keskittymiskykyä ja asioiden muistamisen taitoa sekä kehittää lasten yhteistyötaitoja. Lisäksi se harjoittaa eri esineiden nimeämistä ja kartuttaa lasten sanavarastoa. Muutaman toiston jälkeen matkamme jatkuu seuraavalle asemalle, joka toimii viimeisenä pedagogisena toimintapisteinä.

Viimeisenä pedagogisena toimintapisteinä eli asemana toimii koti, jonne lähdemme syömään leipomossa valmistamaamme marjapiirakkaa. Herkuttelu on eräänlainen kielijumppa, jonka tarkoituksena on syödä mielikuvituspiirakkaa mahdollisimman suurellesit. Ajatus kielijumppaan syntyi harjoittelukokemuksen kautta, jossa toinen meistä oli päässyt näkemään koritehtävien käyttöä päiväkodissa. Koritehtäviä on monenlaisia, mutta meidän kokemanamme ne olivat kielen kehitykseen liittyviä tehtäviä, joihin oli saatu ohjeistus erityislastentarhanopettajalta. Nimitys koritehtävästä tuli siitä, että ne olivat hahmottamisen helpottamiseksi jaettu koreihin. Koritehtävät tehtiin lapsen kanssa kahden kesken ilman ylimääräisiä häiriötekijöitä. Kielijumppa löytyy myös Hakamon teoksesta sivulta 38. Kielijumpan tarkoituksena on vahvistaa ja saada lasta tietoisemmaksi kasvojen lihaksista. Kielijumpan jälkeen junamme lähtee viimeisen isä–lapsi-parin johdolla talliin.

Junan päästyä pääteasemalle asetumme piiriin loppurentoutusta varten siten, että lapset ovat sisäringissä ja isät ulkoringissä. Loppurentoutuksena toimii Sateen ropinaa -rentoutumisharjoitus (Hakamo, 2013. 37), jossa ensin isät naputtelevat rytmikkäästi lastensa päitä ja olkapäitä. Naputtelun tarkoituksena on matkia sateen ropinaa. Hetken naputtelun jälkeen isät ja lapset vaihtavat paikkoja, ja lapset pääsevät toistamaan saman iselle.

Tämän loppurentoutuksen tavoitteena on vahvistaa isän ja lapsen välistä kontaktia ja luoda kokemusta yhdessä tekemisestä. Naputtelun jälkeen teemme pienen kommenttikierroksen toimintakertaamme liittyen sekä pohjustamme seuraavaa tapaamiskertaa. Sitten päätämme tapaamiskerran hyvästelemällä isät ja lapset.

6.1.2 Pedagogisen toiminnan toteuttaminen loruleikein

Toteuttaaksemme suunnittelemamme pedagogisen toiminnan, tarvitsemme leluastioita, viltin, korin ja isoja puuhelmiä marjoiksi, sekä puhelimien loppurentoutusmusiikkia varten. Sijoittelimme tarvikkeet siten, että huoneen jokaiseen nurkkaan muodostui pääasiallisen toimintamme toimintapistee, ja keskelle jäi tilaa piirille ja muille toiminnoille. Etsimme myös YouTubesta valmiiksi rentoutusmusiikin, joka loppujen lopuksi päättyi olemaan Rain Sounds 10 Hours: The Sound of Rain Meditation, Autogenic Training, Deep Sleep, Relaxing Sounds (Meditationrelaxclub, 2012).

Kokoonnuimme isien ja lasten kanssa toimintatilaamme, jossa ensiksi esitetydyimme sekä kerroimme projektistamme, sen tavoitteista ja siihen liittyvästä pedagogisesta toiminnasta. Kerroimme, että ensimmäisen pedagogisen toimintakerran tavoitteena on orientoida isät projektiimme ja siihen liittyvään toimintaan, ja tarkoituksena on toteuttaa kehittämämme pedagoginen toimintakokonaisuus, joka toimisi toisella pedagogisella toimintakerrallamme isien innoittajana ja apuna heidän itse suunnittelemlleen toimintakokonaisuuksille.

Lisäksi selvensimme, että tämän kertainen pedagoginen toimintakertamme koostuu projektimme orientaatiosta, alkulämmittelystä, pääasiallisesta pedagogisesta toiminnasta, loppurentoutuksesta, palautekierroksesta sekä seuraavan pedagogisen toimintakerran pohjustuksesta. Selitimme asiat niin, että myös lapset ymmärsivät. Rohkaisimme myös heti toimintamme aluksi kysymään, jos joku ohjeemme jäisi epäselväksi.

Alkulämmittelynä loruttelimme suunnitelmamme mukaisesti yhdessä Ram sam saa -lorun. Loruun kuuluvassa taputusleikissä jouduimme kuitenkin improvisoimaan, sillä lapset vierastivat meitä eivätkä olleet aluksi halukkaita lähtemään mukaan loruleikkiin. Lapsille tilanne oli uusi ja hämmentävä myös siksi, etteivät he ole tottuneet siihen, että heidän isänsä ovat päiväkotipäivän aikana mukana heidän toiminnassaan. Tilanne kuitenkin rauhoittui pienen purkauksen jälkeen, ja saimme myös lapset istumaan kanssamme piiriin. Yritimme innostaa lapsia loruleikkiin kyselemällä heiltä, muistavatko tai ovatko he joskus kuulleet kyseisen lorun. Lapset kertoivat tunnistavansa lorun, mutta eivät olleet innokkaita sitä leikkimään. Koimme tilanteeseen sopivaksi jättää alkulämmittelyn sikseen ja siirtää pääasialliseen pedagogiseen toimintaamme.

Aloitimme pääasiallisen toimintamme asettumalla jonoon niin, että me toimimme ensimmäisinä vetureina, ja isät ja lapset seurasivat jonossa mukana. Lähdimme suhisemaan ja liikkumaan junamaisesti kohti ensimmäistä huoneen kulmausta, joka toimi ensimmäisenä pedagogisena toimintapisteenämme eli marjametsä -asemana. Marjametsään saapuessamme lapset saivat korin, johon he keräsivät lattialta puuhelmiä eli ”marjoja” samalla, kun loruttelimme marjametsään kuuluvan lorun. Lapset keräsivät mielellään marjoja, ja loruttelimme lorun muutamaan kertaan. Toimintaan kuuluvaa tarinaa kerroimme jokaisella toimintapisteellä tapahtuvan toiminnan lomassa.

Marjametsästä lähdimme taas suhisten kohti seuraavaa pedagogista toimintapistettä eli leipomo -asemaa, tällä kertaa toisen lapsen johdattelemana. Leipomoon saapuessamme lauloimme yhdessä Leipuri Hiiva -laulun. Kysyimme lapsilta ja isiltä, tunnistavatko he laulun, ja kaikki myönsivät laulun olevan tuttu. Isät naureskelivat, että kai tuota joskus on tullut leikittyä. Lauloimme Leipuri Hiiva -laulua muutaman kerran lauluun kuuluvan leikin lomassa. Leipomosta lähdimme suhisemaan taas seuraavalle pedagogiselle toimintapisteellemme eli astiakauppa -asemalle toisen lapsen johdolla.

Astiakaupassa istuimme yhdessä piiriin viltin ympärille, johon oli aseteltu erilaisia leluasioita. Selitimme lapsille, mitä tällä asemalla oli tarkoitus tehdä. Lapset tutkailivat innoissaan astioita ja yrittivät painaa niitä mieleen mahdollisimman tarkasti. Pyysimme lapsia aina kääntymään ympäri, kun otimme jonkin astioista pois. Tämän jälkeen lapset saivat kääntyä takaisin ja miettiä yhdessä isiensä kanssa, mikä astioista mahtoi puuttua. Lapset olivat todella taitavia tässä. Muutaman toiston jälkeen jatkoimme suhisten viimeiselle pedagogiselle toimintapisteellemme eli kotiasemalle syömään valmistamaamme marjapiirakkaa molempien lasten johdattelemana.

Kotiasemalla söimme leikisti valmistamaamme marjapiirakkaa. Selitimme lapsille, että ideana oli syödä mahdollisimman suureleisesti liikutellen leukaa ja kieltä kunnolla ja pitäen sellaista ääntä kuin kunkin mielestä kuuluu maukasta marjapiirakkaa syödessä. Näytimme myös mallia, ja ”söimme” yhdessä lasten kanssa, mikä tuntuikin heitä kovasti naurattavan. Kun olimme hetken aikaa syöneet piirakkaa, suhisimme vielä junan kotiasemalle.

Kun juna oli saatu parkkiin, selitimme, mitä seuraavaksi oli tarkoitus tehdä, ja näytimme käytännössä, miten loppurentoutus etenee. Tämän jälkeen laitoimme puhelimesta soimaan rentouttavia sateen ääniä (Meditationrelaxclub 2012), ja loppurentoutuksemme alkoi. Lapset näyttivät nauttivan rentoutuksesta, mutta huomasimme osia vaihdettaessa, että he eivät ihan olleet ymmärtäneet, mitä oli tarkoitus tehdä. Joka tapauksessa loppurentoutus ajoi asiansa ja sai rauhallisen tunnelman aikaiseksi.

Loppurentoutuksen jälkeen istuimme kaikki vielä yhteisesti piiriin, jossa kävimme kommenttikierroksen pedagogisesta toimintakerrastamme. Kysyimme ensin izeiltä palautetta ja heidän tuntemuksiaan toteuttamastamme toiminnasta, jonka jälkeen kysyimme lasten mielipidettä. Isät toteusivat, että toiminta oli mukavaa, mutta projektin tavoite oli vielä epäselvä. Selvensimme projektimme ja siihen liittyvän pedagogisen toiminnan tavoitteita, mutta koimme, että ne jäivät edelleen hieman epäselviksi izeille.

Lapset kertoivat toiminnan olleen kivaa, vaikkakin hauskinta oli ollut vapaa leikki, joka ei pedagogiseen toimintakertaamme sinänsä kuulunut. Lopuksi pohjustimme seuraavaa pedagogista toimintakertaamme, ja selitimme, että tavoitteet tulevat todennäköisesti selkiytymään, kun isät pääsevät itse kehittämään omat toimintakokonaisuutensa. Päätimme toimintakertamme varmistamalla seuraavan pedagogisen toimintakertamme ajankohdan.

6.2 Pedagogisen toiminnan suunnittelu isien osallisuudessa

Tässä luvussa kerromme isien osallisuudessa tuotetun toisen pedagogisen toimintakertamme suunnitelmasta ja toteutuksesta. Toimintakerralla läsnä ovat olleet meidän lisäksi isät.

6.2.1 Suunnitelma pedagogisten toimintakokonaisuuksien ideointikeskustelun pohjalla

Toinen pedagogisen toimintakertamme on suunnattu ainoastaan izeille. Tavoitteena on viritellä izejä pohtimaan itse, mitkä asiat heidän arkielämässään vahvistaisivat lapsen kielellistä kehitystä juuri heidän perheensä näkökulmasta. Tarkoituksena on luoda isien kanssa heidän perheilleen sopivat pedagogiset toimintakokonaisuudet pienistä harjoituksista, joita he pääsevät kokeilemaan kotona lastensa kanssa. Ajatuksena on, että isät ideoivat yhdessä, ja me vain ohjaamme keskustelua, ja annamme heille työkaluja kokonaisuuksia varten.

Toimintakerran kulku riippuu izeistä ja heidän ajatuksistaan, joten toista pedagogista toimintakertaamme emme pysty suunnittelemaan tarkasti etukäteen. Tuomme toimintakerralle kirjallista materiaalia (Hakamo 2013, sekä Nurmilaakso & Välimäki 2011), jota isät saavat hyödyntää toimintakokonaisuuksiensa suunnittelussa. Myös toinen pedagoginen toimintakertamme päättyy kommenttikierrokseen, jonka jälkeen pohjustamme viimeistä toimintakertaamme, ja kehotamme izejä valmistautumaan pienimuotoiseen avoimeen haastatteluun kotona toteutettavasta pedagogisesta toiminnasta.

6.2.2 Pedagogisten toimintakokonaisuuksien ideointia

Toisen pedagogisen toimintakerran tavoitteena oli, että isät saavat ideoida omille lapsilleen sopivat toimintakokonaisuudet, jotka he toteuttavat kotona lastensa kanssa. Ensimmäisellä pedagogisella toimintakerralla toteuttamamme toiminnan tarkoituksena oli toimia innoittajana heidän omille kokonaisuuksilleen. Lisäksi toimimme toiselle toimintakerralle kirjallista materiaalia, josta isät saivat vinkkejä ja ideoita omiin pedagogisiin toimintakokonaisuuksiinsa, ja josta olimme itse ottaneet materiaalia ensimmäisen pedagogisen toimintakerran eri toimintoihin.

Toiselle pedagogiselle toimintakerralle saimme käyttöömmme päiväkodin henkilökunnan toimistotilan, jossa pystyimme keskustelemaan sopivan pöydän ääressä. Keitimme kahvit, ja laitoimme pullat valmiiksi odotellessamme isejä. Ajattelimme tämän rentouttavan tunnelmaa, jotta toimintakerta ei olisi niin jännittänyt, ja ilmapiiri olisi idearikkaampi. Otimme myös kirjallisen materiaalin sekä valkoisia A4-papereita isien toimintakokonaisuuksien luonnostelua varten valmiiksi esille.

Aikatauluihin tuli hieman viime hetken muutoksia, sillä päädyimme tapamaan toisen isän hieman sovittua aikaisemmin risteävien aikataulujen vuoksi. Kertasimme isälle hänen saapuessaan toimintakerran tarkoituksen ja tavoitteet. Lisäksi kerroimme hänelle, että hän voi halutessaan ottaa mallia ensimmäisen pedagogisen toimintakertamme toteutuksesta sekä mukana tuomastamme kirjallisesta materiaalista. Isä selaili kirjoja ja pohdimme yhdessä, minkälainen hänen järjestämänsä toimintakokonaisuus voisi olla.

Kehotimme isää miettimään, millainen juuri hänen lapsensa on, ja minkälainen toiminta hänen lapsellensa ja tietenkin hänelle itsellensä voisi sopia. Kun mieleistä toimintaa ei tahtonut löytyä, lähdimme pohtimaan yhdessä, löytyisikö esimerkiksi lautapeleistä jotakin sopivaa. Ehdotimme isälle myös, ettei pedagogisen toiminnan tarvitse välttämättä olla mikään erillinen toimintatuokio, vaan se voi olla myös esimerkiksi arjen askareiden ohella tapahtuvaa esineiden nimeämistä tai muuta oheistoimintaa, mikäli aikataulut eivät anna periksi.

Hetken aikaa mietittyään isä alkoi pohtia, että jonkinlainen menevä ja koko ajan mielenkiinnon korkealla pitävä toiminta sopisi heille, sillä hänen lapsensa on hyvin aktiivinen ja toimelias. Tästä syntyi ajatus aarten etsinnästä, jossa isä piilottaisi leluja ympäri kotia, ja lapsi saisi etsiä niitä. Pohdimme myös vaihtoehtoa tarinasta ja kuvista, jonka tarkoituksena olisi, että lapselle näytetään kuvia, joiden pohjalta hän saisi kertoa tarinan. Kuvien tilalla voisi olla myös esimerkiksi leluja, kuten eläimiä. Isä sai pohtimamme ideoiden pohjalta ajatuksen esineiden tunnistamistehtävästä. Hän kirjoitti ideoitaan ylös paperille ja jäi pohtimaan ideaa esineiden tunnistamisesta kehittääkseen siitä sopivan toiminnan lapsellensa ja itsellensä.

Toisen isän saapuessa kertosimme myös hänelle toisen pedagogisen toimintakerran tarkoituksen ja tavoitteet. Isä kirjoitti heti ylös toimintakokonaisuuden mahdollisen rungon, jota kuvasimme hänelle. Ehdotimme, että toimintakokonaisuuden olisi hyvä muodostua alkulämmittelystä, pääasiallisesta toiminnasta sekä loppurentoutuksesta, jotta lapsi tietää, milloin toiminta alkaa, ja milloin se loppuu. Selitimme kuitenkin, ettei toiminnan tarvitse olla mikään suuri kokonaisuus, vaan sitä voi tapahtua esimerkiksi arjen askareiden ohessa.

Isä kertoi, että hän mielellään suunnittelisi toimintakokonaisuuden yhdessä toisen henkilön kanssa, jonka hän kertoi työskentelevän myös varhaiskasvatuksen alalla. Selvensimme, että toki joitakin vinkkejä ja ideoita voi kysellä, mutta tarkoituksena olisi kuitenkin, että isät itse suunnittelevat kyseisen kokonaisuuden. Kehotimme myös häntä pohtimaan, millainen hänen lapsensa on, ja millainen toiminta olisi heille mielekästä ja sopivaa. Isä pyöritteli ideoita tanssimisesta ja loruttelusta, mutta tuli loppujen lopuksi siihen tulokseen, että hän luo toimintakokonaisuuden yhdessä tämän toisen henkilön kanssa, jolla korosti edelleen olevan varmasti paljon hyviä ehdotuksia kokonaisuutta ajatellen.

Muistutimme itsejä vielä toimintakertamme lopuksi pedagogisten toimintakokonaisuuksien toteuttamisesta kotona ennen viimeistä pedagogista toimintakertamme. Lisäksi pohjustimme viimeistä toimintakertamme, ja sovimme sen ajankohdasta.

6.3 Pedagogisten toimintakokonaisuuksien reflektointi

Tässä luvussa kerromme kolmannesta eli viimeisestä pedagogisesta toimintakerrastamme. Viimeisen toimintakerran reflektio toteutettiin kasvotusten yhden isän ja hänen lapsensa kanssa. Toisen isän kanssa reflektioimme hänen järjestämänsä pedagogista toimintakokonaisuutta sekä projektiamme ja siihen liittyvää toimintaa sähköpostiviestein.

6.3.1 Pedagogisten toimintakokonaisuuksien reflektointiin perustuva suunnitelma

Viimeisen pedagogisen toimintakerran on tarkoitus toimia projektimme päättämiskertana, jolloin paikalla ovat sekä isät että lapset. Tarkoitus olisi, että tapaisimme toimintakerran aluksi isien kanssa, jolloin he saisivat antaa meille palautetta ja jakaa ajatuksiaan projektistamme, järjestämämme toiminnasta sekä siitä, miten luomamme menetelmät ovat toimineet perheiden kotona. Lapset tulisivat mukaan toimintakerran lopussa, jolloin myös heillä olisi mahdollisuus kertoa omia mietteitään toiminnastamme oman kehitystasonsa mukaisesti.

Olemme luoneet pienimuotoisen palautekokonaisuuden, joka sisältää muutamia kysymyksiä heidän järjestämästään toiminnasta sekä yleisesti projektistamme ja meidän toiminnastamme. Kysymykset ovat

1. Millaisen kokonaisuuden saitte aikaan kotona? Järjestittekö toiminnan, jota olitte taapaamiskerrallamme suunnitelleet, vai oliko se jotain muuta?
2. Miten toiminnan toteutus sujui? Menikö se suunnitelmien mukaan, vai joutuiko improvisoimaan? Mikä sujui hyvin, ja oliko jotain, mikä ei toiminut? Mikä toiminnan sujumiseen/sujumattomuuteen saattoi olla syynä?
3. Mitkä fiilikset jäivät toiminnan toteutuksesta? Entä miltä tuntui järjestää tällaista? Voisitteko ehkä kuvitella järjestävänne tällaista toimintaa uudelleen? Entä olisiko siinä jotain kehitettävää?
4. Mikä on lapsen mielipide toteuttamastanne toiminnasta? Oliko jotain erityisen kivaa, jos niin mikä? Entä oliko jotain, mikä ei ollut hauskaa? Haluaisiko lapsi tehdä kyseistä toimintaa uudelleen?
5. Haluaisimme vielä kuulla teiltä yleisesti palautetta järjestämästämme projektista: Miltä tuntui olla mukana tällaisessa projektissa? Millaista meidän toimintamme oli ohjaajina? Onko ehkä jotain, mitä olisimme voineet tehdä paremmin tms. kehittämisehdotuksia? Tahtoisimme kuulla myös lapsenne mielipiteen koko projektista.
6. Jos on jotain lisättävää/erityishuomioita, kuulemme niistä mielellämme!

Pedagogisten toimintakertojemme yhteneväisyyden säilyttämiseksi myös viimeisen toimintakerran toiminnallinen osuus muodostuu ensimmäisellä toimintakerralla toteutetuista alkulämmittelyleikistä ja loppurentoutuksesta.

6.3.2 Pedagogisten toimintakokonaisuuksien reflektoinnin toteutus

Viimeisen pedagogisen toimintakertamme tarkoituksena oli kerätä izeiltä palautetta heidän järjestämistään toimintakokonaisuuksista sekä yleisesti projektistamme. Toinen izeistä ei kuitenkaan viime hetkellä päässyt osal-

listumaan, joten sovimme hänen kanssaan, että laitamme hänelle kysymyksiä hänen järjestämäänsä toimintakokonaisuuteen, toimintaamme ja yleisesti projektiimme liittyen sähköpostitse. Kasvotusten keskustelimme siis yhden isän ja hänen lapsensa kanssa heidän järjestämästään toiminnasta ja koko projektistamme.

Käymämme keskustelu oli todella antoisa. Isä kertoi järjestäneensä kokonaisuuden, jossa alkulämmittelynä oli tanssia lapsen lempimusiikin tahdissa, itse toimintana loruttelua ja loppurentoutuksena pallohierontaa. Toiminnan toteutus oli sujunut mutkitta ja rutiininomaisesti. Pikkuvelikin oli innostunut tulemaan mukaan toimintaan. Loppurentoutuksen jälkeen isä ja lapset olivat lorutelleet vielä lisää lasten pyynnöistä. Isä kertoi lasten viihtyneen hyvin. Tämä johtui hänen mukaansa todennäköisesti siitä, että tekeminen oli lapsille mielekästä. Isä ja lapset olivat nauraneet yhdessä, ja kaikilla oli hauskaa.

Isä voisi hyvin kuvitella järjestävänsä tällaisia toimintahetkiä lastensa kanssa useamminkin. Hän korosti itsekin, ettei tarvitse olla mikään taikuri voidakseen leikkiä ja touhuta lastensa kanssa. Isä totesi meille myös, että

Isänä haluaa keskittyä olennaiseen, ja muistaa sen, mikä on oikeasti tärkeää. Lapset ei oo oikeasti niin kauaa pieniä. Heille merkityksellistä on se, että tehään yhdessä.

Isä kertoi innoissaan, kuinka he olivat kotona katselleet eri eläinten, kuten karhujen ja susien kuvia, internetistä. Hän kertoi meille esimerkin kuvasta, jossa karhu ja ihminen olivat seisoneet vierekkäin. Heillä oli lapsensa kanssa syntynyt paljon keskustelua kyseisestä kuvasta, kun lapsi oli hämmästellyt muun muassa karhun ja ihmisen kokosuhdetta. Keskustelua oli syntynyt myös yleisesti ihmisten välisestä ystävyydestä sekä karhujen että susien kanssa. Isä selitti, että hän halusi osoittaa lapselleen, etteivät kaikki kohtaamiset kyseisten eläinten kanssa ole negatiivisia, vaan myös myönteisiä kohtaamisia ja ystävyyssuhteita löytyy. Isä selvensi vielä kyseisen keskustelun tarkoitusta sillä, että nykyään etenkin media lietsoo pelkoa ja esittelee mielellään vain negatiivisia kohtaamisia petoeläinten kanssa. Hän kiteytti ajatuksensa lauseella, että on tärkeää näyttää ja osoittaa lapsille myös myönteisiä kokemuksia tällaisista asioista.

Lapsen mielestä toiminta oli kivaa. Hänestä oli erityisen hauskaa lorutella isän ja pikkuveljen kanssa. Kysyessämme lapselta, haluaisiko hän tehdä kyseistä toimintaa uudelleen, lapsen kommentti oli

Jooo! Uudestaan, uudestaan!

Tästä voi hyvin päätellä, että toiminta todellakin oli mielekästä. Kysyessämme lapselta tarkemmin, oliko jokin erityisen hauskaa tai olisiko jotain,

mitä hän haluaisi kertoa toiminnasta, lapsi alkoi muistella heidän toimintatuokiotaan. Lapsi kertoi, etteivät he olleet löytäneet pallohierontaa varten nystypalloa, vaan isän piti hieroa heitä toisella pallolla. Hieronta oli silti ollut kivaa, vaikka nystypalloa ei ollut löytynyt. Juurikin tästä kommentista voi huomata, mikä lapselle on tärkeää, vaikka kyseisestä toiminnasta oli jo kulunut aikaa.

Toimintakerrallamme keskustelimme myös arvojen muutoksesta sukupolvien välillä. Isä pohti omia kasvatustapojaan ja isänä olemista ja vertasi niitä omien vanhempiensa kasvatuskäsitteisiin. Tästä aiheesta saimme aikaiseksi pitkäköön keskustelun. Pohdimme yhdessä kasvatuskäytäntöjen muutosta vuosikymmenten aikana. Vertasimme esimerkiksi sukupuolijäottelua nykypäivän ja entisaikojen välillä, ja tulimme siihen johtopäätöksen, että nykypäivänä lapsilla on paremmat mahdollisuudet toteuttaa itseään. Enää ei ole olemassa ”vain tyttöjen” tai ”vain poikien” leikkejä ja ammatteja, vaan kaikki saavat toteuttaa itseään juuri sillä tavalla, minkä kokevat omakseen. Keskustellessamme isän kanssa arvojen ja kasvatuskäytäntöjen muutoksesta, hän korosti vielä ajatustaan lapsen parhaasta ja lapselle merkityksellisistä asioista.

Isä, jonka kanssa emme päässeet keskustelemaan kasvatusten, antoi meille palautetta sähköpostitse. Hän oli järjestänyt kotona edellisellä tapaamiskerralla laatimansa suunnitelman mukaisen toteutuksen. Lapselle oli esitetty 13 esinettä, joiden nimet ja käyttötarkoitukset lapsi oli kertonut isälleen. Toimintaa aloitettaessa lapselle oli kerrottu, että hän saa palkinnon, mikäli hän tunnistaa vähintään 8 esinettä. Tunnistetut ja tunnistamattomat esineet asetettiin erikseen. Lapsi pystyi tunnistamaan yhteensä 10 esinettä, ja kolmea hän ei ollut tunnistanut.

Toiminnan toteutus oli sujunut suunnitelmien mukaisesti. Isä koki tarpeelliseksi, että tunnistettavien esineiden tai asioiden lukumäärä on rajattu esimerkiksi 20 kappaleeseen, jolloin lapsen mielenkiinto saadaan säilytettyä koko toiminnan ajan. Isän mukaan toimintatuokio oli hauska hetki perheenjäsenten kesken. Sekä lapset että vanhemmat olivat innoissaan. Isä kertoi voivansa hyvin kuvitella viettävänsä jatkossakin toteutetun toiminnan kaltaisia hetkiä lastensa kanssa. Isän mukaan lapsi oli toimintahetken aikana motivoitunut ja iloinen, ja hän olisi mielellään mukana tällaisessa toiminnassa toistekin. Isän mukaan myös isosisko olisi halunnut osallistua projektiimme.

6.4 Pedagogisten toimintakertojen pohjalta luotu menetelmäopas

Tässä luvussa kerromme menetelmäoppaamme luomisprosessista sekä pohdimme sen käytettävyyttä. Luvun loppuun olemme kirjanneet erään varhaiskasvattajan kommentin oppaaseemme liittyen.

Menetelmäoppaan tarkoituksena on toimia perheiden välineenä lapsen kielellisen kehityksen tukemisessa kotiympäristössä. Opas sisältää viisi erilaista toimintakokonaisuutta sekä vinkkejä lapsen kielellisen kehityksen tukemiseen arjen askareiden ohessa. Kolme ensimmäistä toimintakokonaisuutta ovat meidän suunnittelemissamme, ja ne ovat tarinapohjaisia. Neljäs ja viides toimintakokonaisuus ovat pedagogisten toimintakertojemme tuotoksia, ja ne ovat syntyneet isien ideoiden pohjalta. Kokonaisuuksia ja esimerkkejä voi hyödyntää ja soveltaa juuri itsellensä ja lapsellensa sopivalla tavalla.

Jokainen menetelmäoppaan pedagoginen toimintakokonaisuus sekä arjen askareiden ohessa toteutettava toimintaidea tukee lapsen kielellisen kehityksen osa-alueita. Loruissa harjoitellaan esimerkiksi r- ja s- äännejä sekä vokaaleja ja pyritään toistamalla muistamaan lorujen riimejä ja oikeanlaista ääntämistä. Erilaiset loru- ja laululeikit kehittävät asioiden yhdistämistaitoja. Lapset oppivat yhdistämään esimerkiksi käsitteen sen käyttötarkoitukseen. Kokonaisuudet harjoittavat myös yhteistyötaitoja.

Menetelmäoppaan ensimmäinen pedagoginen toimintakokonaisuus koostuu lorullisesta alkulämmittelystä, tarinapohjaisesta toimintapisteitä sisältävästä päätoiminnasta sekä rauhoittavasta kontaktia vahvistavasta loppurentoutuksesta. Lorullisen alkulämmittelyn tarkoituksena on kehittää r- ja s-äännettä erityisesti toiston avulla. Alkulämmittelyyn liittyvän loruleikin tarkoituksena on vahvistaa isän ja lapsen välistä kontaktia ja yhdessä toimimisen taitoa. Tarinapohjaisessa toiminnassa tavoitellaan oikeaoppista m-kirjaimen sekä vokaalien ääntämistä, käsitteiden ja niiden käyttötarkoitusten yhdistämistaitoa sekä kehitetään keskittymiskykyä, muistia ja yhteistyötaitoja. Lisäksi toiminnan tarkoituksena on vahvistaa ja saada lasta tietoisemmaksi kasvojensa lihaksista ja liikkeistä. Loppurentoutus vahvistaa isän ja lapsen välistä kontaktia sekä tukee yhdessä tekemisen tunnetta.

Oppaan toinen pedagoginen kokonaisuus koostuu myös tarinan ympärille muodostetusta opettavaisesta toimintakokonaisuudesta. Kokonaisuus kehittää monipuolisesti eri kirjainten ja sanojen ääntämistä sekä asioiden nimeämistaitoa. Toiminnassa tavoitellaan myös kontaktin hakemista.

Kolmas pedagoginen toimintakokonaisuus koostuu toiminnallisesta yhdessä toteutettavasta alkulämmittelystä, tarinallisesta yhdistämistaitoa kehittävästä päätoiminnasta sekä kontaktia vahvistavasta loppurentoutuksesta. Toiminnallinen alkulämmittely kehittää keskittymiskykyä sekä päättely- ja ongelmanratkaisutaitoja. Pääasiallinen toiminta kehittää kuu- loistia, asioiden ja äänien yhdistämistaitoa sekä yhteistyötaitoja. Loppurentoutus kehittää keskittymiskykyä, lisää myönteistä kontaktia sekä opettaa rauhoittumaan.

Menetelmäoppaan neljäs pedagoginen toimintakokonaisuus on projektiimme osallistuneen isän ideoiden pohjalta luotu kokonaisuus, joka sisältää toimintaan orientoivan alkulämmittelytanssin, lorutuksesta koostuvan

pääasiallisen toiminnan sekä kontaktia vahvistavan loppurentoutuksen. Tanssi vahvistaa isän ja lapsen välistä myönteistä kontaktia ja lisää yhdessä tekemisen kokemusta. Loruttelu vahvistaa sanojen ja lauseiden oikeaoppista lausumista sekä eri kirjainten ääntämistä. Toisto auttaa muistamaan harjoiteltuja asioita. Loppurentoutus vahvistaa entisestään isän ja lapsen myönteistä kontaktia sekä opettaa lapselle omaa kehotietoisuutta.

Oppaan viides pedagoginen toimintakokonaisuus on myös projektiimme osallistuneen isän järjestämän toiminnan pohjalta luotu kokonaisuus. Kokonaisuus sisältää loruttelusta koostuvan alkulämmittelyn sekä monia kielellisen kehityksen eri osa-alueita kehittävän päätoiminnan ja lopetuksen. Alkulämmittelyn loruttelu vahvistaa erityisesti haastavien konsonanttien, kuten r- ja s-kirjainten, oikeanlaista ääntämistä sekä käsitteiden ja niiden käyttöön liittyviä yhdistämistaitoja. Esineiden tunnistamisleikki eli pääasiallinen toiminta kehittää erityisesti asioiden ja niiden käyttötarkoitusten yhdistämistaitoja sekä parantaa keskittymiskykyä ja muistia. Lapsi oppii myös asioiden sanoittamista. Lopetusleikki vahvistaa isän ja lapsen välistä myönteistä kontaktia kehittäen samanaikaisesti asioiden yhdistämistaitoa.

Lisäsimme oppaaseen ideoita arjen askareiden ohella toteutettavaan kielellisen kehityksen tukemiseen oppaamme käytettävyyden monipuolistamiseksi. Lisäksi ideoiden on tarkoitus kiinnittää huomiota siihen, että myös arjessa tapahtuu kielellisen kehityksen tukemista, vaikka sitä ei välttämättä aina tiedostaisikaan. Olemme listanneet oppaaseen ideoita liittyen ruokailun, wc-hetkien, kylpemisen, lepoaikaisten, ulkoilun ja erilaisten siirtymätilanteiden ohella toteutettaviin kielellisen kehityksen vahvistamisen keinoihin. Ideat ovat maanläheisiä ja helposti sovellettavia, jotta jokainen varmasti löytää omansa.

Menetelmäoppaan visuaalisen mielenkiinnon ja miellyttävyyden lisäämiseksi kuvitimme oppaan toimintakokonaisuuksiin ja vinkkiosioon liittyvillä kuvilla. Kuvat oppaaseen olemme itse piirtäneet tekijänoikeushaasteiden välttämiseksi. Lisäksi olemme itse allekirjoittaneet oppaamme seisoaksemme täysin sen sisällön takana.

Oppaan käytettävyyden kannalta pyrimme kokoamaan oppaan niin, että se hyödyttää sekä vanhempia että varhaiskasvattajia. Pyrimme pitämään osiot selkeinä ja yksinkertaisina, jotta myös varhaiskasvatusalan ulkopuoliset henkilöt pystyvät hyödyntämään sitä. Tätä tukevat myös varhaiskasvattajilta saamamme palaute.

Kyl mä voisin käyttää tätä opasta. Varsinkin näin joulun alla tonttuaiheinen tarina ja toiminta olis tosi osuva vaikka meiän joulujuhlaan.

7 POHDINTA

Tässä luvussa kuvaamme itseiltä saamaamme palautetta projektistamme sekä projektimme eettisyyttä ja menetelmäoppaamme luotettavuutta. Olemme koonneet myös joitakin aiheeseen liittyviä mahdollisia jatkotoiminta- ja jatkotutkimusehdotuksia, jonka jälkeen pohdimme vielä omaa toimintaamme projektiimme liittyen.

Iseillä oli monenlaisia mietteitä projektiimme liittyen. Projektimme oli tunnut aluksi hieman etäiseltä ja kiusalliseltakin, mutta mielenkiinto oli herännyt toisella pedagogisella toimintakerrallamme, jolloin projektimme tavoite oli konkretisoitunut. Toimintamme ohjaajina oli ollut kuulemma esimerkillistä. Olimme harkinneet asioita etukäteen ja säilyttäneet takaaamme joustavuuden toimintakertoihin sekä toimintamme toteutustapoihin liittyen. Isät olivat sitä mieltä, että tällaisesta voisi kehittää jonkinlaisen kokonaisuuden lapsiperheille.

Opinnäytetyömme luotettavuus näkyy opinnäytetyösopimuksessamme, jonka olemme allekirjoittaneet yhdessä ohjaavan opettajamme ja työmme toimeksiantajan kanssa. Työmme luotettavuus ja eettisyys näkyvät myös isien kohtaamisessa. Projektiimme osallistuminen oli täysin vapaaehtoista, ja kunnioittava kohtaaminen oli avainasemassa niin jokaisen pedagogisen toimintakertamme suunnittelussa kuin toteutuksessakin. Isät pidettiin ajan tasalla prosessimme vaiheista koko projektimme ajan.

Opinnäytetyömme luotettavuuden ja eettisyyden takaamiseksi loimme lupalomakkeen (liite 3), jonka lähetimme isille jo ennen ensimmäistä pedagogista toimintakertaa. He saivat allekirjoittaa lomakkeen, jossa taakamme isien ja lasten täyden anonymiteettisuojaan projektiimme liittyen. Selvitimme keräävämmä tietoa ainoastaan yhteisesti luoduista menetelmistä ja toimintakokonaisuuksista, keskustelujemme aiheista ja johtopäätöksistä sekä keskustelujen pohjalta syntyneistä kommentteista ja palautteesta. Selvensimme myös yksittäisten kommenttien mahdollisen hyödyntämisen sitaatteina työssämme ilman tunnistetietoja.

Menetelmäoppaamme luotettavuuden lisäämiseksi ajattelimme luetuttavamme ja hyväksyttävämme oppaan päiväkodin johtajalla, jolloin hänen allekirjoituksensa olisi tullut oppaaseen näkyville. Päädyimme kuitenkin jättämään tämän pois eettisyyden säilyttämisen vuoksi, sillä allekirjoituksella pystyisi helposti selvittämään päiväkodin, jonne opinnäytetyömme on toteutettu. Näin ollen pienestä päiväkodista pystyisi tunnistamaan projektiimme osallistuneet isät, joille olemme taanneet täyden anonymiteetin.

Samankaltainen toiminnallinen opinnäytetyö on tehty lapsen kielen kehityksen tukemisesta liikunnallisin menetelmin. Hyviä jatkotoimintaehdotuksiamme ovat esimerkiksi lapsen kielellisen kehityksen vahvistaminen

musiikkia tai kädentaitoja hyödyntäen. Kädentaitoja voisi hyödyntää esimerkiksi tarinapohjaisen maalauksen tavoin lapsen kielellisen kehityksen vahvistamisessa. Pohdimme myös aiheeseen liittyviä tutkimusehdotuksia, joista meille nousi mieleen varhaiskasvattajien näkemysten kartoittaminen isä–lapsi-toiminnan hyödyntämisestä varhaiskasvatuksessa.

Näin jälkikäteen olemme pohtineet, olisiko järjestämämme toiminnan kannalta ollut parempi, että olisimme tutustuneet iseihin ja lapsiin jo ennen projektimme toteutusta. Silloin olisimme olleet jo tuttuja kasvoja lapsille, jolloin heillä olisi ollut ehkä matalampi kynnyks osallistua järjestämäämme toimintaan. Lisäksi olisimme tavanneet isejä jo muutamia kertoja, mikä olisi todennäköisesti edistänyt vuorovaikutustamme. Tämä asia tuli mieleemme, kun pohdimme ja refleктоimme toteuttamaamme projektia. Huomasimme molemmat, että lapset olivat avoimempia ja rohkeampia toimintakertojemme edetessä.

Pohdimme myös paljon isän kommenttia lapselle tärkeästä tekemisestä ja toiminnasta sekä heidän käymästään keskustelusta karhuista ja susista. Meistä oli hienoa huomata, että olemme projektillamme saaneet lisättyä isien tietoisuutta kotona toteutettavasta toiminnasta sekä vuorovaikutuksen tärkeydestä kehityksessä. Oli ilo myös huomata, että ajatuksemme siitä, että lapsen kielelliseen kehitykseen ei vaadita suuria resursseja, on välittynyt myös projektiin osallistuneille isille. Kuten eräskin isä totesi, ei tarvitse olla taikuri viettääkseen aikaa lapsensa kanssa tukeakseen hänen kehitystään. Projektimme on ajanut asiansa, ja toivottavasti menetelmäoppaamme jakaa toivomaamme sanomaa yhä useammille perheille.

LÄHTEET

Aarnio A., Karila A. & Pohjalainen T. (2015). *Isien kokemuksia kasvatuskumppanuudesta*. Opinnäytetyö, sosiaalialan koulutusohjelma. Metropolia ammattikorkeakoulu.

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/92516/Opinnaytetyo%20AarnioKarilaPohjalainen.pdf?sequence=1>

Hakamo M-L. (2013). *Puhekuplia – Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen*. 2. painos. Saarijärvi: Saarijärven Offset.

Huhtala, J. & Lommi, M. (2014). *Lapsen kielen kehityksen tukeminen liikunnallisilla menetelmillä*. Opinnäytetyö, sosiaalialan koulutusohjelma. Laurea ammattikorkeakoulu.

https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/74418/Huhtala_Johanna%20ja%20Lommi_Mirella.pdf?sequence=1

Jyväskylän yliopiston tiedote (n.d). Väitös Marja-Leena Laakso: Lapsen kielellinen kehitys.

<https://www.jyu.fi/ajankohtaista/arkisto/1999/10/tiedote-2007-09-18-14-39-09-097013>

Karling, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén, M. (2008). *Lapsen aika*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. (2006). *Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – Opas varhaiskasvatukseen kehittämiseen*. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Keltikangas-Järvinen, L. (2008). *Temperamentti, stressi ja elämäntilanne*. Helsinki: WSOY.

Kurki, L. (2001). Sosiaalipedagoginen näkökulma varhaiskasvatukseen. Teoksessa K. Karila, J. Kinos & J. Virtanen (toim.) *Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia*. Jyväskylä: PS-kustannus, 112–135.

Laakso, M-L. (1999). *Lapsen kielellinen kehitys*. Väitöskirja. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research. Viitattu 29.9.2016.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta sekä huoltajan tehtävistä 1983/361. Viitattu 29.9.2016.

Lattu, L. (2014). *3–5 -vuotiaiden lasten kielen kehityksen tukeminen lautapeliä avulla*. Opinnäytetyö, sosiaalialan koulutusohjelma. Diakonia-ammattikorkeakoulu.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/71395/Lattu_Laura.pdf?sequence=1

Lyytinen P. (1995). Korkiakangas M., Lyytinen H. & Lyytinen P. *Näkökulmia kehityopsykologiaan: Kehitys kontekstissaan*. Helsinki: WSOY.

Meditationrelaxclub, (2012). Rain Sounds 10 Hours: The Sound of Rain Meditation, Autogenc Training, Deep Sleep, Relaxing Sounds. Youtube-video sateen äänistä. Viitattu 13.10.2016
https://www.youtube.com/watch?v=jX6kn9_U8qk

Mykkänen, J. (2012). *Isät kasvatuskumppaneina*. Väestöliiton verkkopalvelu. Viitattu 15.9.2016.
<https://www.perheaikaa.fi/jutut/lapsi-toiveissa/isyys/isat-kasvatuskumppaneina/>

Nurmilaakso M. & Välimäki A-L. (2011) *Lapsi ja kieli – Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa*. Helsinki: Unigrafia Oy – Yliopistopaino.

Opetushallitus (2016). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016*. Viitattu: 25.10.2016.
http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkin-tojen_perusteet/varhaiskasvatus/perusteet

Varhaiskasvatustilaki 1973/36. Viitattu 29.9.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Menetelmäopas

(Etukansi)

Matkalla kielen kehitykseen

erilaisia menetelmiä perheille noin 3-vuotiaan
lapsen kielen kehityksen tukemiseen

Tekijät: Iida Lehtonen ja Satu Myllymäki

1. Johdanto

Kieli on oman minän ja yksilöllisyyden tarpeellinen ilmaisukeino. Kieltä tarvitaan kaikenlaisessa oppimisessa, ja se nopeuttaa sekä laajentaa ajattelua. Kielellä on merkityksellinen rooli lapsen kokonaisvaltaisessa kehityksessä. Se kehittyy jatkuvasti ja vaikuttaa myös puheen kehitykseen. Vaikka noin 3-vuotiaan puhe osittain takeltelee, eikä ole täysin sujuvaa, on se kuitenkin pääosin ymmärrettävää. Uusia sanoja kertyy varastoon runsaasti päivittäin. Merkittävässä roolissa on tässä ikävaiheessa eri asioiden ja tapahtumien nimeäminen. Myös asioiden varhaista kuvailua, kuten esineen väriä ilmaisevat lausahdukset, alkaa tapahtua jo kolmannen ikävuoden aikana.

Tämä opas on toiminnallisen opinnäytetyön tulos, jonka ovat koonneet kaksi lastentarhanopettajan pätevyyttä hakevaa sosionomiopiskelijaa Hämeen ammattikorkeakoulusta. Opinnäytetyön tavoitteena oli löytää erilaisia menetelmiä noin 3-vuotiaan lapsen kielen kehityksen vahvistamiseksi. Tarkoituksena oli osallistaa myös itse löytämään näitä menetelmiä.

Opinnäytetyö toteutettiin erään yksityisen päiväkodin kahden perheen isän ja heidän noin 3-vuotiaiden lastensa kanssa. Toteutimme heidän kanssaan kolme tapaamiskertaa, joissa isät pääsivät tutustumaan erilaisiin toimintakokonaisuuksiin ja kehittämään itse lapsilleen sopivat kokonaisuudet kielen kehityksen tukemiseksi. Lisäksi keskustelimme kokonaisuuksista, ja arvioimme niiden toimivuutta. Näistä tapaamisista saatua materiaalia on hyödynnetty tässä oppaassa.

Tästä oppaasta löydät ensiksi viisi erilaista kokonaisuutta, jotka tukevat lapsen kielen kehitystä eri tavoin. Olemme suunnitelleet ensimmäisen kokonaisuuden opinnäytetyötämme varten, ja olemme toteuttaneet sen isien ja lasten kanssa ensimmäisellä tapaamiskerrallamme. Toisen ja kolmannen kokonaisuuden ovat innoittaneet isien luomat suunnitelmat. Neljännen ja viidennen kokonaisuuden olemme suunnitelleet omiin kokemuksiimme pohjaten monipuolisuuden lisäämiseksi. Kokonaisuuksien jälkeen löydät oppaasta lisäksi erilaisia ideoita siihen, miten voit vahvistaa ja tukea lapsen kielen kehitystä arjen tiimellyksessä.

Antoisia hetkiä kielen kehityksen maailmassa!

Iida Lehtonen

ja

Satu Myllymäki

2. Matkalla kielen kehitykseen

Tästä luvusta löydät oppaamme toimintakokonaisuudet. Kokonaisuuksista kolme ensimmäistä on meidän suunnittelemissamme, ja ne ovat tarinapohjaisia. Ensimmäinen tarina on ensimmäisellä tapaamiskerrallamme isien ja lasten kanssa käyttämämme toimintakokonaisuus. Toisen ja kolmannen tarinan suunnittelimme tätä kirjasta ajatellen monipuolisuuden lisäämiseksi. Neljäs ja viides kokonaisuus ovat tapaamiskertojemme tuloksia. Ne ovat syntyneet isien ideoiden pohjalta.

2.1 Maikki Mansikka ja marjapiiras

Hei! Nimeni on Maikki Mansikka, ja olen oppaasi tänään. Tänään on tiedossa juhlat, joten meidän tarvitsee saada juhliin herkkua. Tulehan junan kyytiin, niin lähdetään kohti ensimmäistä pysäkkiämme.

Kun matkustajat pääsevät kyytiin, juna lähtee hitaasti puksuttaen liikkumaan kohti marjametsää. Hetken aikaa matkattuaan juna alkaa hidastaa ja lopulta pysähtyy marjametsän reunaan. "Vartin tankkaustauko!", huutaa konduktööri kopistaan.

Täydellistä! Ehdimme nyt hyvin keräämään marjoja piirasta varten. Tule, hypätään hetkeksi pois keräämään marjoja!

Eikä aikaakaan kun Maikilla on kori täynnä maukkaita marjoja piirasta varten. Juuri sopivasti konduktööri puhalttaa pilliinsä ilmoittaakseen junan lähdöstä, joten Maikki kumppaneineen hyppää takaisin junaan. Juna lähtee jälleen hitaasti, mutta varmasti, puksuttamaan kohti seuraavaa asemaa, leipomoa.

Leipomossa meitä odottaa Leipuri Hiiva, joka opastaa meitä marjapiiraan teossa. Tulet varmasti pitämään hänestä!

Kuten Maikki kertoi, ystävällinen Leipuri Hiiva odottaa heitä leipomossaan. Leipuri Hiiva näyttää, miten piirakka paistetaan hyvin ja antaa Maikin kumppaneineen käyttää keittiötään. Kun piiras saadaan uunista, on aika lähteä seuraavalle junalle ja uudelle asemalle.

Ennen kotiasemaa Maikki kuitenkin tajuaa, että hänen kaikki astiansa rikkoutuivat astiakaapin kaatuessa. Onneksi matkalta löytyy astiakauppa, jonne Maikki ystävineen astuu sisään. Valitettavasti myös astiakaupassa on ongelmia järjestyksessä. Kaikki astiat ovat aivan hyrskyn myrskyn, eikä itse kauppiaskaan tiedä mistä kaikki lusikat ja lautaset löytyvät.

Voi ei! Autatko minua etsimään tarvittavat astiat?

Kun astiat ovat löytyneet, voidaan vihdoinkin lähteä matkaamaan kohti kotia. Kotiin päästyään Maikki kattaa pöydän ja kutsuu vieraat syömään. Maukas marjapiiras on illan kohokohta.

Iso kiitos avustasi! Otahan iso pala piirakkaa, olet sen ansainnut.

Kun piirakka on syöty, vieraat lähtevät kotia kohti. Jopa junakin lähtee yöpuulle omalle kotivarikolleen. Nukkukaa hyvin Maikki ja juna! Nähdään ensi kerralla!

Alkulämmittely:

- "Aa-ram-sam-saa"-loru, ja siihen liittyvä taputusleikki

"Aa ram sam saa, aa ram sam saa
kudi-kudi-kudi-kudi, ram sam saa"
(esimerkiksi kolme kertaa peräkkäin)

→ Taputusleikki:

"aa" = taputa reisiä kerran
"ram-sam-saa" = taputa joka tavulla kerran käsiä
"kudi-kudi-kudi-kudi" = pyöritä käsiä kissaintimaisesti

Toiminta:

• Marjametsä

- Välineinä kori ja erilaisia "marjoja", esimerkiksi isoja puuhelmiä
- Levitä marjat lattialle, ja anna lapselle kori. Lapsi saa lähteä keräämään marjoja, samalla kun yhdessä loruttelette:

*Munnin munnin mustikoita,
mannin mannin mansikoita,
marjoja on mainioita, meheviä makioita.
Marjametsässä suuressa, ison kuusen juuressa.
Nam nam nam!*

• Leipomo

- Leipuri Hiiva laulu:

*Työnnän pullat uuniin, vedän valmiit takaisin.
Näen piipusta kun savu kohoaa.
Leipuri Hiiiiiva, hän asuu kumputiellä
Ja kaaaikki kakut leipoo siiiiellä.
Näen piipusta kun savu kohoaa.*

- Leikitään lauluun kuuluvaa leikkiä:

*Työnnän pullat uuniin = **työnnetään pullapelti uuniin**
vedän valmiit takaisin = **vedetään pelti uunista**
Näen piipusta kun savu kohoaa = **nostetaan käsi pään päälle, ja heilutellaan sitä ikään kuin se olisi savua**
Leipuri Hiiva = **muotoillaan käsillä kokkihattu pään päälle**
hän asuu kumputiellä = **tehdään käsillä kumpuja**
ja kaikki kakut leipoo siellä = **taputetaan käsiä yhteen**
Näen piipusta kun savu kohoaa = **nostetaan käsi pään päälle, ja heilutellaan sitä ikään kuin se olisi savua***

- **Astiakauppa**
  - Tarvitset erilaisia (lelu)astioita
  - Laita lelut lattialle, ja käy lapsen kanssa läpi, mitä eri astioita löytyy
Anna lapsen nimetä kaikki astiat, jotka hän osaa
  - Pyydä lasta sulkemaan silmät/kääntymään siten, että hän ei näe astioita
  - Ota yksi astioista piiloon, ja pyydä lasta katsomaan
  - Lapsen tehtävänä on arvata, mikä astia puuttuu
  - Toista muutamaan kertaan.

- **Piirakan syönti**
  - Syö lapsen kanssa leikki-piirakkaa
  - Muista leikisti pureskella mahdollisimman suurieleisesti, mitä suuremmat eleet, sen parempi
  - Myös kieltä voi liikuttaa suussa maistelemassa piirakkaa
  - Jos tuntuu, että lapsen on vaikea ymmärtää tehtävää, ota peili avuksi. Nähdessään kasvojensa liikkeit peilistä, on lapsen helpompi hahmottaa tekemistään.

Loppurentoutus:

- **Sateen ropinaa**
  - Laita taustalle soimaan sateen ropinaa (esim. youtubesta hakusanalla rain sounds)
  - Matki tippuvia pisaroita naputtelemalla lapsen päälakea, otsaa ja olkapäitä
  - Halutessanne voitte vaihtaa osia, jolloin lapsi pääsee naputtelemaan vanhemman päätä ja olkapäitä.

2.2. Tontun kiireinen päivä

Pikkuinen tonttu heräsi aamuauringon lämpöön. Hän pomppasi ylös sängystä ja venytteli makeasti. Hän toivotti hyvät huomenet korvilleen, silmilleen ja suulleen taputtamalla niitä lempeästi. Hän taputteli myös käsivarsiaan ja venytteli sormiaan toivottaen nille hyvää huomenta, jonka jälkeen hän heilutti varpaitaan ja taputteli jalat hereille.

Kun koko keho oli hereillä, oli aika lähteä Tonttulaan aamupuurolle. Tonttu kaappasi sukset kaapista ja lähti hiihtämään kohti Tonttulaa. "Suih suih suih" vain kuului, kun tonttu kiiti läpi metsien ja kukkuloiden.

Eikä aikaakaan, kun tonttu olikin jo ruokasalin ovella. Mannapuuron ja kanelin tuoksu leijaili nenään, ja pikkutontun maha alkoi murista. Niinpä hän meni ja otti iiiison lautasellisen puuroa ja maiskutteli sen reippaasti tyhjäksi.

Kun puuro oli syöty, oli arjen askareiden aika. Portaat piti putsata lumesta. Luudan suhina vain kuului, kun pikkutonttu ahkeroi. Sitten alkoi hurista imuri, kun pikkutonttu juoksenteli ympäri Tonttulaa imuroiden joka nurkan ja raon. Kauhea piipitys kuului, kun pikkutonttu jahtasi hiiriä ulos pirtistä. Kun Tonttula oli puhdas, oli aika paketoita muutama paketti, eihän jouluun ollut enää kauan. Rapinaa ja kahinaa kuului, kun pikkutonttu paketoi erilaisia leluja.

Pian olikin jo ruoka-aika. Pikkuinen tonttu kiirehti kattamaan pöytää. Mitähän kaikkea hän mahtaisi tarvita? Kun astiat oli saatu pöytään, kutsuttiin kaikki Tonttulan tontut syömään. Ruuan jälkeen oli hyvää aikaa jutustella ja leikkiä, ja pikkuinen tonttu intoutui loruttelemaan toisten pienten tonttujen kanssa.

Hippeli hoppeli, pikkutonttu hyppele.

Lirrelli larrelli, pikkutonttu lauleli.

Sipinää supinaa, kun pikkutontut supattaa.

Hihitystä hahatusta, kun pikkutonttuja naurattaa.

Pihinää ja puhinaa, kun pikkutonttu pöydän alle nukahtaa.

Pian kello olikin niin paljon, että oli aika mennä nukkumaan. Pikkuinen tonttu kaappasi sukset jälleen jalkaan ja hiihti kotimökkiinsä.

Hän kapusi sänkyynsä ja toivotti hyvät yöt niin käsille kuin jaloilleen, sormilleen ja varpaille, sekä suulleen, korvilleen ja silmilleen. Eikä aikaakaan, kun pikkutonttu oli jo syvässä unessa.

Nuku hyvin pikkutonttu, nähdään joskus toistekin!

Tässä kokonaisuudessa leikki ja oppiminen tapahtuvat tarinan mukana. Ensiksi pompataan ylös ja venytellään, jonka jälkeen matkitaan pikkutonttua ja toivotaan huomenet koko keholle. Näin lapsi pääsee nimeämään eri kehonosiaan. Tähän voi ottaa myös muita kehonosia mukaan halutessaan. Tarinassa käytetyt ovat vain esimerkkejä.

Tämän jälkeen lähdetään leikisti hiihtämään, eli liikutetaan käsiä ja jalkoja ikään kuin hiihdettäisiin. Tässä tulee hyvää suujumpaa, kun suhistaan ”suih suih suih” samalla, kun työnnetään vauhtia käsillä.

Seuraava toiminta sijoittuu tarinassa puuron syöntiin. Kahmaistaan leikisti kattilasta iso kauhallinen puuroa, ja aletaan syödä sitä näkymättömällä lusikalla. Puuroa syödessä liikutetaan suuta ja kieltä niin isoin elein kuin mahdollista. Jos tämä tuntuu lapsesta hankalalta, voi peilin edessä ”syöminen” auttaa asiaan. Näin lapsi itse näkee, miten isosti hänen suunsa ja kielensä liikkuu, kun hän leikisti syö puuroa.

Seuraavaksi leikisti putsataan portaita, eli heilutetaan luutaa edestakaisin samalla suhisten matkien luudan ääntä. Sitten leikitään imureita, eli joko

- a. huristaan kuin imuri, eli sanotaan ”hurrur hurrur hurrur” pariin kertaan, jolloin harjoitellaan r-äännettä.
- b. Jatketaan suujumpalla, eli tehdään suusta pyöreä kuin imurin suutin ja imuroidaan, eli imetään ilmaa sisään niin voimakkaasti kuin pystytään.

Hiiriä jahdatessa piipitetään kuin hiiret. Tämän jälkeen paketoidaan paketteja. Tähän vaiheeseen tarvitset muutaman lelun, esimerkiksi viisi lelua. Tarkoituksena on, että lapsi pääsee itse kertomaan leluista: mikä se on, mistä se on tullut ja miten sillä voi leikkiä. Näin lapsi pääsee harjoittelemaan kerrontaa.

Seuraavaksi pohditaan, mitä pikkutonttu tarvitsee kattaakseen pöydän. Tässä voidaan hyödyntää joko omasta keittiöstä löytyviä astioita tai mahdollisesti lapsen omia leluastioita. Tarkoituksena on, että lapsi pääsee itse pohtimaan ja nimeämään, mitä astioita tarvitaan, jotta voidaan syödä ruokaa. Jos tämä tuntuu liian helpolta, voidaan mukaan ottaa myös kattiloita ja pannuja ja pohtia, mitä astioita tarvitaan ruuan tekemiseen.

Seuraava toiminta on lorutteluhetki. Tässä lorutellaan yhdessä lapsen kanssa tarinassa ollut loru. Loru voidaan mennä läpi pariinkin kertaan, niin lapsi pääsee paremmin mukaan loruttelemaan. Loruttelun jälkeen lähdetään jälleen hiihtämään.

Viimeiseksi käydään sänkyyn, sohvalle tai lattialle makaamaan, ja matkitaan jälleen pikkutonttua, eli toivotetaan hyvät yöt eri kehonosille niitä hellästi taputtaen. Tätä voi käyttää myös eräänlaisena loppurentoutuksena siten, että vanhempi kevyesti hieroo lapsen eri kehonosia samalla, kun lapsi tai hän itse nimeää niitä.

2.3 Eläimellistä menoa

Hepparallaa! Nimeni on Hulmuharja, ja esittelen sinulle tänään kotiani eli maatilaa, jossa asustan. Hyppää kyytiin, niin lähdetään!

Nyt olemme vanhassa navetassa. Osaatko arvata, mitä eläimiä navetassa asuu? Kuuntele oikein tarkasti. "Muuu – muuu – muuu!" Tunnistatko äänen? Nämä eläimet ovat yleensä valkoisia, ja niillä on ruskeita tai mustia laikkuja. Niistä saadaan myös maitoa, jota sinäkin juot. (Lehmä) Aivan oikein! Se on lehmä. Hienoa työtä. Jatketaan matkaa seuraavaan paikkaan.

Tiedätkös, missä nyt olemme? Ehkä voit jo haistaa nämä eläimet. Ne haisevat vähän pahalle, koska ne tykkäävät möyriä mudassa. Ne ovat aina ihan sotkuisia. Höristä taas korviasi, niin voit kuulla ne. "Röh – röh!" Kuulitkos? Ne ovat vaaleanpunaisia, niillä on kärsä ja pieni saporohäntä. (Possu) Hienoa! Olet todella taitava. Nämä ovat porsaita, ja me olemme niiden kotona eli sikalassa. Jatketaan taas matkaa, ennen kuin mekin haisemme ihan possulta!

Nyt olemme varmasti maatilan äänekkäimmässä paikassa. "Kot – kot – kot! Kukko – kiekuu! Tip – tip!" Luulen, että tiedät jo vastauksen. (Kana) Aivan! Olemme kanalassa, jossa asustavat kanat, herra Kukko ja tiput. Herra Kukko kiekuu joka aamu kello kuusi ja herättää kaikki maatilan asukkaat. Herra kukko ei oikein välitä tunkeilijoista. Lähdetään pian, ennen kuin se alkaa nokkia meitä!

Käydäänpäs tervehtimässä vielä valkoisia, villaisia ystäviäni. Noniin, tiedätkös missä me nyt olemme? "Bää – bää – bää!" Osaatko arvata? Näistä eläimistä saadaan villaa, josta sinun tumpusi ja villasukkasikin kudotaan. Ne ovat hyvin pehmoisia. (Lammas) Aivan oikein! Nämä ovat lampaita. Olet todella taitava tässä arvuutusleikissä. Lähdetään nyt matkamme viimeiseen paikkaan, minun kotiini eli talliin. Saat tavata parhaat ystäväni. "Iihahaa – iihahaa – iihahaa!" He tervehtivät sinua. Kiitos oikein paljon, että tulit käymään maatilallani! Oli hauskaa esitellä sinut ystävillemme ja arvuutella kanssasi. Toivottavasti näemme pian uudestaan! Iihahaa!

Alkulämmittely:

- Maatilakävely
  - Vanhempi piilottaa kotiin/pihalle erilaisia maatilan eläimiä tai eläinten kuvia
  - Lapsi kerää koriin tai sovittuun paikkaan (esimerkiksi olohuoneen matolle) löytämänsä eläimet/kuvat
  - Eläimet/kuvat voivat olla piilotettuina esimerkiksi eri huoneisiin niin, että yhdessä huoneessa on lehmä, toisessa on porsas, kolmannessa kana jne.
  - Tällä tavalla voit esimerkiksi lukea tarinaa lapselle samalla, kun kierrätte "maatilalla"
  - Vaihtoehtoisesti voit piilottaa esineet haluamallasi tavalla ja laittaa jotakin eläimellistä musiikkia soimaan
  - Voit myös lukea tarinan lapselle ensin, ja sen jälkeen piilottaa eläimet. Mitä ikinä keksitkään!
  - Eläimet voivat myös olla ihan mitä tahansa eläimiä (esimerkiksi sademetsäkävely voi olla myös mielenkiintoinen, erityisesti jos maatilan eläimet ovat lapselle todella helppoja)

Toiminta:

- Levitetään löydetty eläimet/kuvat lattialle
- Vanhemman tehtävänä on esittää lapselle kysymyksiä:

”Mikä tämä eläin on?”

”Millaista ääntä se pitää?”

”Miten se liikkuu?”

- Vanhempi voi tarvittaessa toimia esimerkkinä lapselle oikean ääntämistekniikan löytämiseksi

◇ Esimerkiksi:

Porsas – Röh röh

→ R – kirjain tulee sanottua oikeaoppisesti

- Lapsi voi itse näyttää, miten kyseinen eläin liikkuu tai tehdä eläinkävelyä yhdessä vanhemman kanssa
- Toimintaa voi myös muokata niin, että lapsi arvuuttelee vanhemmalta eläimiä:
  - Lapsi kuvailee kyseistä eläintä
  - Lapsi matkii eläimen ääntä
  - Lapsi näyttää, miten eläin liikkuu

Loppurentoutus:

- **Eläinhieronta**
  - Vanhempi hieroo lasta esimerkiksi kissan, koiran, hiiren ja hevosen liikkein
  - ◊ Esimerkiksi:
    - kissamaisesti – sulavin liikkein,
    - hiirimäisesti – hellästi hipsuttaen jne.

- Hieronnan aikana voi kuunnella rentouttavaa musiikkia
  - Osia voi myös vaihtaa, jolloin myös lapsi pääsee hieromaan vanhempansa

  - Kotoa löytyviä pienlemmikkejä voi myös hyödyntää tässä rentoutuksessa: esimerkiksi pienen koiran, kissan, pupun, tai hamsterin voi asettaa tassuttelemaan lapsen selälle ja käyttää esimerkiksi makupalaa erilaisten liikkeiden mahdollistamiseksi ja mielenkiinnon säilyttämiseksi.

2.4 Kielipallojumppaa

Alkulämmittely:

- Tanssia yhdessä lapsen ja pallon kanssa lapsen lempimusiikin tahdissa
  - Esimerkiksi Muumi – Pieni iloinen tie
  - Tanssin lomassa voi heitellä palloa toiselle

Toiminta:

- Loruttelua pallon kanssa:
    - Istukaa lapsen kanssa lattialla vastakkain niin, että välissänne on 1-2 metriä
    - Asettakaa pallo keskelle väliin
    - Lorutelkaa niin, että vanhempi lausuu ensin lorun kokonaan lapselle
    - Sitten vanhempi lausuu lorun ensimmäisen riimin ja puhalttaa pallon lapselle
    - Lapsi toistaa kyseisen riimin, tai jos tämä ei luonnistu, voitte lausua sen yhdessä
    - Lapsi puhalttaa pallon takaisin vanhemmalle
    - Vanhempi sanoo toisen riimin jne.
- tai
- Vaihtoehtoisesti voit tulostaa lorut lorupussiin
  - käytte makaamaan lattialle lapsenne kanssa jälleen vastakkain, melko lähemmäs, ja asetatte pallon väliin
  - Puhallatte palloa kilpaa, ja se kumpi saa pallon ensin tietyn rajan yli (rajoina esimerkiksi lapsen varpaat ja aikuisen vatsa), saa nostaa lorun lorupussista, joka sitten yhdessä luetaan.

Loppurentoutus:

- Pallohieronta:
  - Lapsi makaa esimerkiksi lattialla, ja vanhempi hieroo lapsen kehoa pallolla
  - Esimerkiksi nystypallo sopii hyvin tällaiseen hierontaan, sillä se tuntuu iholla jännittävältä
  - Hieronnan aikana voi soittaa rentouttavaa tai muuten lapselle mielekästä, rauhallista musiikkia.

2.5 Kulkuneuvojen pärinää

Alkulämmittely:

→ Loruttelua/laulua liikenteeseen liittyen

◇ Esimerkiksi:

*Autolla ajetaan varo-varovasti,
ettei kaatuisi kallis lasti.
Suoraa tietä, suoraa tietä.
Mäkiä on matkan varrella.*

*Pois kaikki lapset alta,
tie näyttää kapealta.
Mittari näyttää kaheksaa kymppiä,
jarrut on eepäkunnossa. IIK!*

tai

*Pyörät ne pyörivät ympäri, ympäri ja ympäri.
Pyörät ne pyörivät ympäri, kookoo päivän.*

*Pyyhkijät pyyhkivät viuh viuh viuh, viuh viuh viuh, viuh viuh viuh.
Pyyhkijät pyyhkivät viuh viuh viuh, kookoo päivän.*

*Torvi se töötötti tööt tööt tööt, tööt tööt tööt, tööt tööt tööt.
Torvi se töötötti tööt tööt tööt, kookoo päivän.*

*Ihmiset ajella hytkytti, hytkytti ja hytkytti.
Ihmiset ajella hytkytti, kookoo päivän.*

Toiminta:

- Eri kulkuneuvojen nimeämistä ja matkimista
  - hyödynnä leluja tai eri kulkuneuvojen kuvia
  - näytä lapselle kulkuneuvo, ja pyydä kertomaan, mikä se on, ja miten se voisi liikkua
  - jos lapsi ei tiedä kulkuneuvoa tai miten se liikkuu, käykää yhdessä läpi
  - tästä voi myös muodostaa eräänlaisen pelin, jossa oikeasta vastauksesta saa pisteen ja se kenellä on eniten pisteitä, voittaa
  - Jos tämä on lapselle liian helppoa, voidaan toimintaa muokata enemmän arvailun suuntaan. Tämä tarkoittaa, että toinen esittää jotakin kulkuneuvoa, ja toisen pitää arvata, mistä kulkuneuvosta on kyse.

Loppurentoutus:

- Sylileikki—miten eri kulkuneuvot liikkuvat?
  - ota lapsi syliin
  - liikuta lasta sylissäsi eri kulkuneuvojen tapaan
    - ◇ Esimerkiksi:
      - Rämä räätisitikka liikkuu täristen
      - Uusi hieno sähköauto liikkuu tasaisesti ilman ääntä
      - Polkupyörässä lapsi pääsee itse polkemaan
      - Lentokoneessa levitetään kädet siiviksi ja keinutaan puolelta toiselle

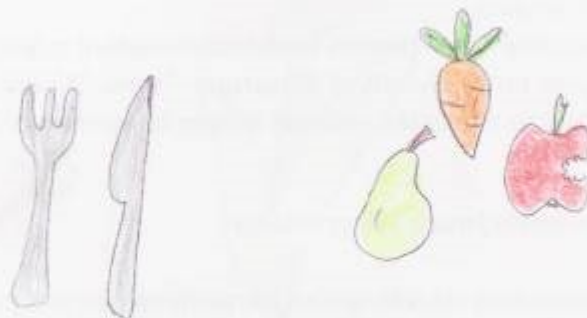
3. Ideoita lapsen kielen kehityksen vahvistamiseen arjen keskellä

Täältä löydät erilaisia ideoita kielen kehityksen vahvistamiseen arjen askareissa. Ideoiden on tarkoitus olla lyhytkestoisia, ja niitä pystyy toteuttamaan yhtäkkisesti ex tempore -ajatuksen pohjalta. Tarkoituksena on osoittaa, ettei kielen kehityksen tukemisen ja vahvistamisen tarvitse välttämättä olla suurta ja suunniteltua, vaan sitä voi tapahtua missä vain, miten vain ja milloin vain.

Olemme jaotelleet ideat aihepiireittäin, jotta vanhemman olisi helppo löytää ja hyödyntää vinkkejä tilannekohtaisesti. Aihepiirit muodostuvat arjen rutineista, joiden ohella voit vahvistaa lapsen kieltä huomaamattomalla ja hausalla tavalla.

3.1 Ruokailu

- Astioiden nimeäminen kattaessa yhdessä lapsen kanssa
- Kattaessa jokaisen astian jälkeen voisi sanoa jonkin eläimen/ kulkuvälineen ja matkia sen ääntä
- Kehotetaan lasta sanoittamaan tekemisiään ja tarpeitaan. Esimerkiksi jos lapsi haluaa jotain lisää, pyydetään lasta kertomaan tarkasti, mitä hän haluaa lisää. ("haluan maitoa/leipää/perunaa/jne.")
- Yhteiseen ruokahetkeen liittyvät keskustelut, joihin lasta voi osallistua esimerkiksi pyytämällä kertomaan päivästä.

3.2 WC-tilanteet ja kylpeminen/saunominen

- Erityisesti malttamattoman lapsen vessareissuille voi olla etuna pienen tekemisen keksiminen wc-hetken yhteyteen. Esimerkiksi suu- ja kielijumppat, kuten kielen tutkimusmatka suussa, eli tutkitaan suuta (esim. hampaat/posket/kitalaki) viemällä kieltä niiden pinnalla.
- Myös käsiä pestessä voi tehdä kasvojumppaa peilin edessä. Esimerkiksi kasvot niin ruttuun, kun saa vs. kasvot niin isoiksi, kun saa tai kieli ulos-kieli nenään-kieli rullalle.
- Jos lapsen ihoa rasvataan, pyydetään lasta nimeämään niitä kehonosia, joita sillä hetkellä rasvataan.
  - ◊ Esimerkiksi "nyt rasvataan posket, leuka, käsi, jalka, jne."
- Kylpiessä/saunoessa voi käydä läpi erilaisia eläinten tai kulkuneuvojen ääniä
- Hyvää suujumppaa on saippuakuplien puhaltelu, jota voi hyödyntää kylpiessä/saunoessa

3.3 Lepohetket ja/tai nukkumaanmeno

- Satujen tai lorujen lukeminen yhdessä lapsen kanssa.
- Satujen kuvien nimeäminen ja niistä mahdollisesti kertominen sekä aikuisen että lapsen toimesta.
- Aakkosten läpikäyminen (lapsen taidot huomioiden) nukkumaan mennessä iltasadun sijaan tai sisällytettynä iltasatuun. Esimerkiksi lapsi sanoo yhden aakkosen, ja sitten se piirretään yhdessä ilmaan tai vanhempi piirtää sen lapsen selkään

3.4 Ulkoilu ja autoilu/muu siirtyminen

- Eri liikennemerkkien tai -välineiden havainnoiminen ja nimeäminen
- Pyydetään lasta sanoittamaan halunsa ja tarpeensa.
  - ◊ Esimerkiksi lelua halutessaan lasta pyydetään kertomaan, minkä lelun haluaa, "haluan lapion, ämpärin, auton, jne."
- Suojatien merkkiviivojen laskeminen niille astuttaessa.

4. Lopuksi

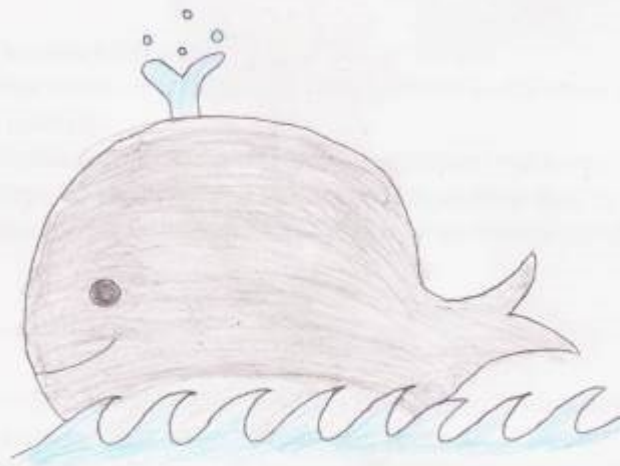
Toivomme, että oppaastamme on hyötyä teidän perheellenne. Haluamme vielä muistuttaa, että oppaan kaikkea toimintaa on mahdollista soveltaa oman näköisekseen. Muistakaamme, että vaikka kielen kehitys on merkittävä osa lapsen kehitystä, se ei vaadi mahtavia taikatemppejuja. Tärkeintä on olla vuorovaikutuksessa lapsen kanssa, ja toivomme, että tämä opas antaa teille siihen mahdollisuuksia ja vinkkejä. Toivomme teille mukavia ja antoisia hetkiä kielen kehityksen maailmassa!

Lopuksi haluamme kiittää projektimme osallistuneita isejä ja lapsia, jotka innokkaasti lähtivät mukaan toimintaamme, ja joilta saimme paljon ideoita ja materiaalia työhömmme. Suuri kiitos myös päiväkodille, joka mahdollisti opinnäytetyömme toteuttamisen.

Vielä viimeiseksi haluamme nostaa esiin oppaassa käyttämämme lähteet. Käyttämistämme kirjoista löytyy yleisesti tietoa lapsen kielen kehityksestä, jonka lisäksi kahdesta ensimmäisestä teoksesta löytyy vielä lisää hauskoja harjoituksia, joita voi hyödyntää lapsen kielen kehityksen tukemisessa.

- ◇ Hakamo Maija-Leena (2011), *Puhekuplia— Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen*
- ◇ Nurmilaakso Marja & Välimäki Anna-Leena (2011), *Lapsi ja kieli— Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa*
- ◇ Korkiakangas Mikko, Lyytinen Heikki & Lyytinen Paula (1995), *Näkökulmia kehityspsykologiaan: Kehitys kontekstissaan*. (Teoksesta on tehty uusi painos 2008.)

(Takakansi)

MATKALLA KIELEN KEHITYKSEEN

erilaisia menetelmiä perheille lapsen kielen kehityksen tukemiseen

Lapsi oppii kieltä ja kehittää kielitaitoaan joka päivä. Kielen kehitystä tapahtuu sekä päivittäisissä rutiineissa että leikin lomassa. Olemme koonneet tähän oppaaseen erilaisia loruja, lauluja ja leikkejä, joita voidaan hyödyntää lapsen kielen kehityksen tukemisessa.

Oppaasta löydät erilaisia toimintakokonaisuuksia, joissa lapsi pääsee lorujen, laulujen ja leikkien kautta kehittämään omaa kieltänsä. Osa kokonaisuuksista on suunniteltu ja kehitetty yhteistyössä isien ja lasten kanssa, osaan kokonaisuuksista on hyödynnetty varhaiskasvatukseen liittyvää kirjallisuutta, ja osa on omien kokemustemme perusteella hyväksi koettuja kokonaisuuksia.

Kannattaa kuitenkin muistaa, ettei kielen kehitys vaadi ihmeitä. Kaikki tilanteet, joissa lapsi pääsee olemaan vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa, kehittävät kieltä ja kielitaitoa. Olemme koonneet oppaan loppuun toimintakokonaisuuksien lisäksi muutamia ideoita, joilla lapsen kielen kehitystä voidaan tukea myös arjen askareiden ohessa.

Avaa opas ja lähde kanssamme matkalle
kielen kehityksen maailmaan!

Esite perheille

Tervehdys!

Ensinnäkin haluamme kiittää mielenkiinnostanne osallistua opinnäytetyöhömmme. Työmme on vihdoin siinä pisteessä, että saamme olla yhteydessä teihin kotiväkeen. Tarkoituksenamme olisi järjestää kanssanne kolme toimintakertaa, joihin osallistuu isä ja lapsi. Toivoisimme, että palauttaisitte oheisen aikataulu- ja lupalomakkeen **viimeistään perjantaina 7.10.** Toimintakertojen ohjelma on seuraavanlainen:

- ★ Ensimmäisellä kerralla tutustumme ja teemme mukavia kieleen liittyviä harjoituksia yhdessä isien ja lasten kanssa. Tämän kerran olisi lasten kannalta hyvä sijoittua keskelle päivää, jotta lapset jaksavat keskittyä eikä valmiiksi pitkä päivä pidentyisi toimintamme takia. Toimintakertaan olisi hyvä varata noin 45 minuuttia.
- ★ Toinen toimintakerta on varattu vain isien kanssa toimimiseen. Tarkoituksena olisi yhdessä keskustellen ja toimien luoda parin toiminnan ohjelma, jota pääsette testaamaan kotona. Toinen toimintakerta voi sijoittua teille parhaiten sopivaan aikaan, myös klo 17 jälkeen. Toimintakertaan on hyvä varata noin tunnin verran aikaa.
- ★ Kolmantena kertana tapaamme palautteen ja yhteisen lopetuksen merkeissä. Kolmas kerta olisi jälleen hyvä toteuttaa keskellä päivää. Kolmannen kerran alkupuolisko on varattu isien kanssa keskusteluun, jonka jälkeen lapset pääsevät osallistumaan yhteiseen lopetukseen. Toimintakerran kesto on noin 30-45 minuuttia.

Toivomme, että pystytte toimimaan melko nopealla aikataululla toimintakertojen suhteen. Meidän kannaltamme parhainta olisi, jos pystyisimme pitämään ensimmäisen kerran jo ensi viikolla (viikko 41) ja järjestämään toimintaa myös syyslomaviikolla (viikko 42). Kuitenkin toimintakertojen aikataulut riippuvat täysin siitä, miten löydämme sellaiset päivät, jotka sopivat kaikille. Tiedotamme toimintapäivien ajankohdasta lomakkeiden keruun jälkeen viimeistään maanantaina 10.10. tekstiviestillä.

Vielä kertaalleen kiitos mielenkiinnostanne, ja pahoittelut melko tiheästä aikataulusta. Toivottavasti näemme pian! Vastaaamme myös mielellämme teille nouseviin kysymyksiin sähköpostilla tai tekstiviestinä, tai vaihtoehtoisesti voitte päiväkodin henkilökunnan kautta välittää meille kysymyksiä.

Terveisin,

Satu Myllymäki (*puhelinnumero*, *sähköposti*)

ja

Liida Lehtonen (*puhelinnumero*, *sähköposti*)

Tässä oli kuva mielenkiinnon herättämiseksi, joka kuitenkin päädyttiin poistamaan opinnäytetyöstä.

Lupa- ja aikataululomake

Lupalomake

Tiedostan, ja täten hyväksyn, että toimintakerroista kerättyjä tietoja hyödynnetään opinnäytetyössä siten, että lapset ja isät eivät ole tunnistettavissa. Mahdollisia tietoja, joita kerätään, ovat luodut menetelmät, keskustelun aiheet ja johtopäätökset, sekä kommentit ja palaute. Myös joitain yksittäisiä kommentteja voidaan hyödyntää sitaateina opinnäytetyössä ilman tunnistetietoja.

 Isän allekirjoitus ja päivämäärä

Aikataululomake

Merkatkaa tähän aikataulukaaavioon teille sopivat päivät ja kellonajat toimintakerroille. Merkatkaa ensimmäisen toimintakertaan sopivat aikataulut numerolla 1, toisen toimintakertaan sopivat aikataulut numerolla 2 ja kolmanteen toimintakertaan sopivat aikataulut numerolla 3. Huomioitthän, että toimintakerrat, joihin lapset osallistuvat, eivät voi sijoittua 11-14 väliseen aikaan ruokailun ja unihetken yhteyteen. Taulukon alla on myös vapaa osio, johon voitte kirjoittaa teille sopivia aikoja taulukon ulkopuolisista ajoista. Huomioitthän myös, että toimintakerrat on pidettävä viimeistään viikolla 43, jotta opinnäytetyömme voi valmistua tämän vuoden puolella.

Viikko 41.

Klo	Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai	Lauantai	Sunnuntai
8:00-9:00							
9:00-10:00							
10:00-11:00							
11:00-12:00							
12:00-13:00							
13:00-14:00							
14:00-15:00							
15:00-16:00							
16:00-17:00							
17:00-18:00							
18:00-19:00							
19:00-20:00							

Viikko 42.

Klo	Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai	Lauantai	Sunnuntai
8:00-9:00							
9:00-10:00							
10:00-11:00							
11:00-12:00							
12:00-13:00							
13:00-14:00							
14:00-15:00							
15:00-16:00							
16:00-17:00							
17:00-18:00							
18:00-19:00							
19:00-20:00							

Viikko 43.

Klo	Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai	Lauantai	Sunnuntai
8:00-9:00							
9:00-10:00							
10:00-11:00							
11:00-12:00							
12:00-13:00							
13:00-14:00							
14:00-15:00							
15:00-16:00							
16:00-17:00							
17:00-18:00							
18:00-19:00							
19:00-20:00							